

**WOJEWÓDZKI PROGRAM POMOCY I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ
NA LATA 2010 – 2015**

OPOLE, LISTOPAD 2009 ROK

Spis treści

I. Wstęp	3
II. Diagnoza sytuacji społeczno – demograficznej województwa opolskiego – wybrane zagadnienia	5
III. Kierunki działań	18
1. Wsparcie osób niepełnosprawnych	18
2. Opieka nad dzieckiem i rodziną	23
3. Wsparcie osób starszych	30
4. Rozwój przedsiębiorczości społecznej	35
5. Kształcenie i szkolenie zawodowe kadr pomocy i integracji społecznej	40
6. Inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej ...	44
7. Grupy docelowe	48
8. Realizatorzy Programu	48
9. Finansowanie Programu	48
10. Spodziewane efekty realizacji Programu	49
11. Ewaluacja	49
IV. Podsumowanie	50

I. Wstęp

Podstawę do opracowania *Wojewódzkiego Programu Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2010 – 2015* będącego integralną częścią *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2002 - 2015* stanowi zapis art. 21 pkt 1 ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, który mówi, iż zadaniem samorządu województwa jest – opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej.

Niniejszy dokument określa kierunki działań obejmujące swym obszarem opiekę nad dzieckiem i rodziną, wsparcie osób niepełnosprawnych i starszych, rozwój przedsiębiorczości społecznej, rozwój systemu kształcenia kadr pomocy i integracji społecznej oraz inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej.

Jednocześnie zgodnie z art. 12 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa oraz art. 21 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej zostały przeprowadzone konsultacje społeczne w wyniku, których zostaną zaktualizowane dane teleadresowe jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej. Dane zostaną udostępnione w formie Informatora, który zostanie opublikowany w wersji elektronicznej i w formie publikacji.

Na podstawę prawną tworzenia *Wojewódzkiego Programu Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2010 – 2015*, poza ustawą o pomocy społecznej, składają się następujące ustawy:

- 1) z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie wojewódzkim (Dz. U. 2001, nr 142, poz. 1590 ze zm.),
- 2) z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2008, nr 14, poz. 92 ze zm.),
- 3) z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. 2003, nr 122, poz. 1143 ze zm.),
- 4) z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. 2006, nr 94, poz. 651 ze zm.),
- 5) z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2005, nr 180, poz. 1493),
- 6) z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. 2003, nr 228, poz. 2255 ze zm.),

7) z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2003, nr 96, poz. 873 ze zm.).

Na płaszczyźnie ogólnokrajowej i wojewódzkiej Program pozostaje w zgodności z tezami:

- 1) Strategii Polityki Społecznej na lata 2007 – 2013,
- 2) Programu Zatrudnienie i Integracja Społeczna,
- 3) Założeń do Strategii Rozwoju Kraju 2007 – 2015,
- 4) Karty Praw Osób Niepełnosprawnych z 1997 r.,
- 5) Standardowych Zasad Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych z 1993 r.,
- 6) Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006 – 2016,
- 7) Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego na lata 2000 – 2015,
- 8) Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013,
- 9) Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007 – 2013.

Podstawą prawną działań na rzecz osób niepełnosprawnych realizowanych w oparciu o niniejszy Program jest przywołana wyżej ustawa o rehabilitacji, gdzie w art. 35 ust. 1 pkt 1 nałożono na samorząd województwa obowiązek *opracowania i realizacji wojewódzkich programów dotyczących wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych.*

Przywołane regulacje prawne tworzą warunki do realizacji programów opartych na konstytucyjnej zasadzie pomocniczości państwa przy wykorzystaniu zasobów tkwiących w społecznościach lokalnych i indywidualnej aktywności osób i środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym i innymi dysfunkcjami.

Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2010 – 2015 w aspekcie europejskiej polityki społecznej

Europejska polityka społeczna została określona podczas Szczytu Lizbońskiego w 2000 r. Najistotniejszą kwestią z punktu widzenia zagadnień społecznych jest postulat spójności społecznej (kształtowanie nowego aktywnego państwa socjalnego). Kraje członkowskie UE uznały, że zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego będzie centralnym punktem w procesie modernizacji europejskiego modelu społecznego. Celem jest nie tylko samo zwalczanie wykluczenia społecznego i ubóstwa, ale przede wszystkim tworzenie solidarności w społeczeństwie, tak aby minimalizować zakres tych niekorzystnych zjawisk.

Priorytety europejskiego modelu społecznego koncentrują się na realizacji dwóch głównych celów: pełnego zatrudnienia i spójności społecznej.

Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2010 – 2015 koresponduje z obszarami wsparcia uwzględnianymi przez fundusze strukturalne, w tym Europejski Fundusz Społeczny, w ramach którego realizowany jest Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007 – 2013. Poprzez uwzględnianie reguł realizacji funduszy strukturalnych, do których należy m. in. zwalczanie nierówności społecznych oraz promowanie równości kobiet i mężczyzn, wpisuje się w Europejski Model Polityki Społecznej.

II. Diagnoza sytuacji społeczno – demograficznej województwa opolskiego – wybrane zagadnienia

Według danych Urzędu Statystycznego w Opolu, Opolszczyznę zamieszkuje 1 037 088 osób (stan na 31 XII 2007 r.). Stanowi to 2,7% ludności Polski. Ostatnie lata okazały się okresem utrwalania wielu niekorzystnych tendencji w strukturze demograficznej przejawiających się w spadku liczebności mieszkańców województwa, starzeniu się jego struktury i wzroście liczby osób niepełnosprawnych.

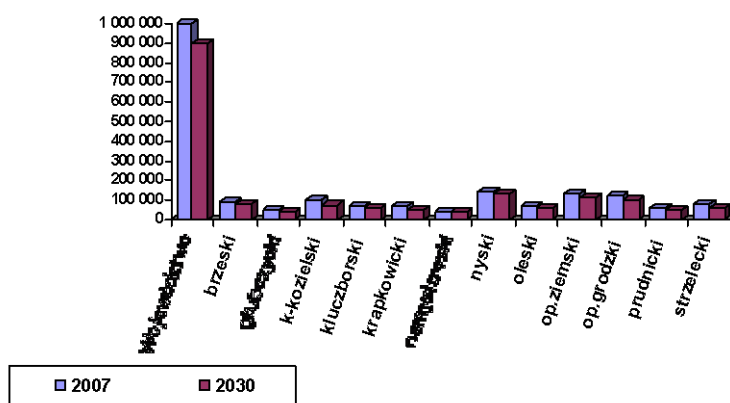
Region zajmuje przedostatnie miejsce w kraju pod względem liczby ludności. Już od 2000 r. w województwie opolskim można zaobserwować największy w odniesieniu do pozostałych województw procentowy spadek liczby ludności o – 4,4% w porównaniu z rokiem 2007. Na przestrzeni tego okresu zmniejszeniu uległa liczba mieszkańców regionu o 47 577 osób. Wyjątkowo niekorzystnie kształtuje się prognoza ludności dla województwa opolskiego, przewiduje się, że w roku 2030 Opolszczyznę będzie zamieszkiwało zaledwie 866 508 osób, czyli o ponad 170 tys. osób mniej niż w roku 2007.

Tabela 1. Prognoza ludności do roku 2030

Powiaty	Rok					
	2007	2010	2015	2020	2025	2030
brzeski	92 090	90 757	89 477	88 049	86 168	83 830
głubczycki	49 818	49 364	48 161	47 060	45 972	44 636
kędzierzyńsko-kozielski	101 291	97 480	92 660	87 624	82 126	76 573
kluczborski	69 479	68 475	66 857	65 063	62 989	60 673
krapkowicki	67 244	63 870	60 137	56 559	53 001	49 637

namysłowski	43 795	43 521	43 083	42 640	41 991	41 036
nyski	145 017	143 576	140 758	137 541	134 000	129 530
oleski	67 705	66 662	64 767	62 811	60 882	58 606
opolski grodzki	126 748	124 161	118 892	112 530	105 321	97 503
opolski ziemski	134 696	131 146	127 045	123 206	118 813	113 922
prudnicki	59 354	57 793	55 494	53 335	51 158	48 780
strzelecki	79 851	76 702	72 777	69 105	65 467	61 782
województwo	1 037 088	1 013 507	980 108	945 523	907 888	866 508

Wykres 1. Prognoza ludności do roku 2030

W strukturze demograficznej mieszkańców – podobnie jak w latach ubiegłych – notuje się stałą dysproporcję między liczbą kobiet i mężczyzn - dominują kobiety stanowiące 51,7% populacji. Wskaźnik feminizacji mówiący o liczbie kobiet przypadających na 100 mężczyzn wyniósł 107. Mieszkańcy miast stanowili 52,5% (średni wskaźnik urbanizacji w Polsce – 61,1%).

Od 1995 roku notuje się stały już spadek liczby ludności regionu implikowany zmniejszającym się przyrostem naturalnym oraz niekorzystnym wskaźnikiem migracji.

Tabela 2. Urodzenia i zgony w latach 2005 – 2007

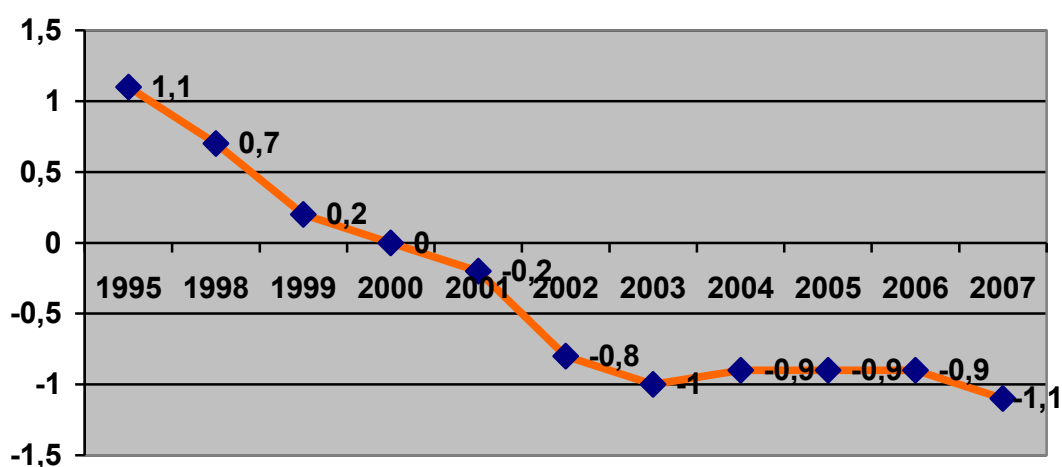
Lata	Urodzenia żywe ogółem	Zgony
2005	8 496	9 471
2006	8 460	9 421
2007	8 493	9 622

Podstawowy wskaźnik decydujący o potencjale ludnościowym regionu, jakim jest „dzietność kobiet” jest jednym z najniższych w kraju i od lat ulega ciągłemu

zmniejszeniu. W 2007 r. „wskaźnik dzietności” w województwie opolskim był najniższy w kraju i ukształtował się na poziomie 1,042, podczas gdy średnia w kraju wyniosła 1,306.

Niekorzystne tendencje demograficzne skutkują stale słabnącym tempem przyrostu naturalnego. Od roku 2001 w województwie opolskim występuje ujemny przyrost naturalny. W roku 2007 wskaźnik przyrostu naturalnego osiągnął w województwie najniższy wskaźnik i wyniósł $-1,1$. Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1 000 mieszkańców od 1995 r. prezentuje poniższy wykres.

Wykres 2. Wskaźnik przyrostu naturalnego

Niezależnie od zastosowanej metody szacowania prognozy demograficznej starości należy uznać, że region nasz zamieszkuje społeczność ludzi starych.

Tabela 3. Ludność w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do ludności ogółem w roku 2007

Ogółem	Ludność w wieku			Nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
	Przedprodukcyjnym	Produkcyjnym	Poprodukcyjnym	
1 037 088	189 279	678 151	169 658	53

Wskaźnik „demograficznej młodości”, liczony jako stosunek ludności w wieku przedprodukcyjnym do ludności w wieku aktywności zawodowej, ukształtował się w roku 2007 na poziomie 27,9% (w 2004 r. wyniósł on 31,6%, w 1999 r. 39,5% a w 1994 r. - 44,7%). Na przestrzeni 3 lat od 31 XII 2004 r. do 31 XII 2007 r. wskaźnik demograficznej młodości obniżył się w regionie o 3,7%. Jest to niepokojące zjawisko, które przy uwzględnieniu wzrostu liczby ludności w wieku produkcyjnym

świadczy o postępującym procesie starzenia się populacji województwa. Proces starzenia się ludności regionu wpływa na zmianę struktury ludności według wieku oraz na bardzo znaczące obciążenie ludności produkcyjnej ludnością nieprodukcyjną. Poniższa tabela prezentuje prognozę ludności w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w województwie opolskim do roku 2030.

Tabela 4. Prognoza ludności w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym *

Rok	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym - tzw. wskaźnik obciążenia ekonomicznego
2010	51
2015	55
2020	62
2025	69
2030	74

* wiek nieprodukcyjny – 0-17 lat i od 65 lat (mężczyźni) i 60 lat (kobiety), wiek produkcyjny – 18-64 lat (mężczyźni) i 18-59 lat (kobiety)

Według szacunków demograficznych seniorzy do 2030 roku będą stanowić na terenie województwa opolskiego od 23-30 % populacji mieszkańców i będzie to jeden z najwyższych wskaźników w kraju.

Wydłuża się przeciętne trwanie życia ludności województwa opolskiego – zarówno kobiet, jak mężczyzn. Niepokoją jednak duże różnice pomiędzy trwaniem życia obu grup, które wynoszą ok. 8 lat. W najlepiej rozwiniętych krajach świata wynoszą one 3-5 lat.

Tabela 5. Przeciętne dalsze trwanie życia ludności województwa opolskiego w latach 2005 – 2007

Lata	Kobiety	Mężczyźni
2005	79,5	71,9
2006	79,9	71,8
2007	80,0	72,1

Mając na uwadze powyższe zmiany demograficzne oraz postępujący udział osób starszych w społeczeństwie Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu przeprowadził badania socjologiczne dotyczące sytuacji osób starszych. Badania miały na celu zgłębić wiedzę w zakresie funkcjonowania seniorów w społeczności lokalnej, ich potrzeb zarówno fizycznych, psychicznych, jak i społecznych. Z przeprowadzonych badań wynika, iż pomimo funkcjonowania organizacji

pozarządowych oraz instytucji zajmujących się problematyką osób starszych, m. in. aktywizacją społeczną seniorów, zaledwie 16% emerytów aktywnie uczestniczy w życiu społecznym poprzez przynależność do sektora pozarządowego. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują również na deficyt środowiskowego oraz specjalistycznego systemu wsparcia dla osób w wieku poprodukcyjnym. Brakuje mieszkań chronionych, świetlic środowiskowych, dziennych domów pobytu dla osób starszych, rodzinnych domów pomocy społecznej, hospicjów, domów pomocy społecznej oraz placówek dziennego pobytu dla osób chorych na Alzheimera.

Badania dotyczące potrzeb osób emerytowanych wskazują na duże trudności finansowe osób starszych. Uzyskiwane dochody pozwalają jedynie z dużymi ograniczeniami realizować ponoszone koszty utrzymania. Ponadto osoby starsze mają problemy z uzyskaniem wizyty domowej lekarza rodzinnego czy problemy związane z brakiem możliwości wykupienia niezbędnych leków, niejednokrotnie problemem jest otrzymanie skierowania na kompleksowe badania. Tego typu zaniedbania prowadzą do nierozpoznania wielu chorób, którym można byłoby wcześniej zapobiec. Brak możliwości skorzystania w odpowiednim czasie ze specjalistycznych badań, nie daje szans starszym pacjentom na utrzymanie sprawności funkcjonalnej, powodując tym samym wzrost w tej grupie liczby osób długotrwale chorych i niepełnosprawnych.

Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego 2002 liczbę osób niepełnosprawnych na Opolszczyźnie szacuje się na 106 753 osoby (10% ogółu ludności województwa).

Tabela 6. Osoby niepełnosprawne w województwie opolskim

Powiaty	Ogółem	% w stosunku do liczby niepełnosprawnych w woj.
brzeski	10 977	10,3
głubczycki	6 294	5,9
kędzierzyńsko – kozielski	10 388	9,7
kluczborski	7 542	7,1
krakowicki	4 897	4,6
namysłowski	4 947	4,6
nyski	16 448	15,4
oleski	6 490	6,1
opolski grodzki	13 288	12,5
opolski ziemski	11 150	10,4
prudnicki	6 816	6,4
strzelecki	7 516	7,0
województwo	106 753	100 %

Wśród osób niepełnosprawnych dominują osoby starsze. Najwięcej osób niepełnosprawnych na Opolszczyźnie odnotowano w wieku 65 lat i więcej – 43,5 tys.

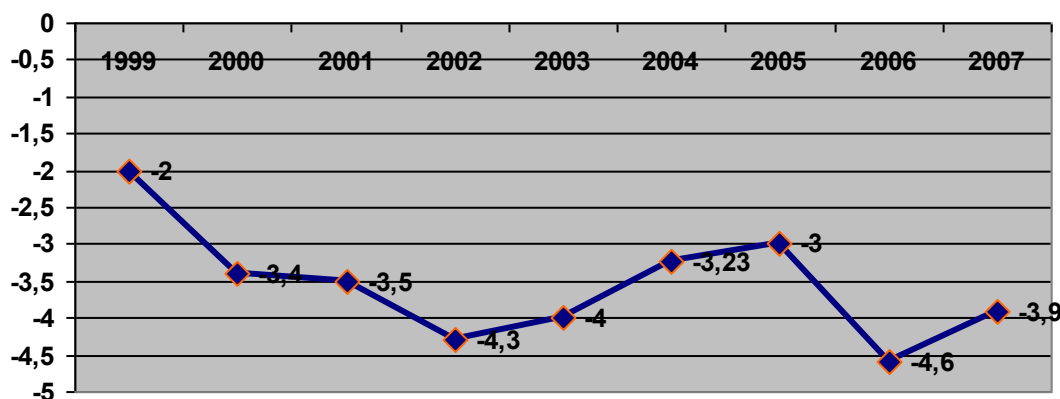
(40,7%). Osoby młode, nie przekraczające 35 lat stanowiły 12,6% ogółu niepełnosprawnych. W województwie, wśród osób niepełnosprawnych przeważają kobiety – 51,8% ogólnej liczby niepełnosprawnych, mężczyźni – 48,2%.

Osoby niepełnosprawne są znacznie gorzej wykształcone niż osoby sprawne. Z analizy danych Urzędu Statystycznego wynika, iż wśród osób niepełnosprawnych ponad 50 % ogólnej liczby niepełnosprawnych w województwie opolskim stanowią osoby z wykształceniem podstawowym bądź bez żadnego wykształcenia, wykształcenie średnie posiada 19,6 % osób niepełnosprawnych, a wyższe jedynie 3,8 %.

Niepełnosprawność jest jednym z głównych powodów przyznawania świadczeń z pomocy społecznej. W 2008 r. pomoc z tego tytułu otrzymało 7 384 rodzin, w których żyło 16 310 osób (według danych MPiPS-03 za 2008 r.).

W regionie występuje ujemne saldo migracji. W 2007 r. Opolszczyznę opuściło 16 954 osób, z czego 4 385 osób wyjechało za granicę, natomiast napłynęło 12 892 osób, z czego 1 068 z zagranicy. Saldo migracji krajowych i zagranicznych wyłącznie na pobyt stały (liczone na 1 000 mieszkańców regionu) przedstawia wykres 3.

Wykres 3. Saldo migracji w latach 1999 – 2007

Ostatnie lata przyniosły istotne zmiany w funkcjonowaniu i strukturze rodziny. Wśród tendencji destabilizujących rodzinę należy wymienić rozwody oraz śmierć jednego ze współmałżonków. Tabela poniżej przedstawia liczbę zawartych i rozwiązanych małżeństw w województwie opolskim w latach 2004 - 2007 r.

Tabela 7. Małżeństwa zawarte i rozwiązane w województwie opolskim w latach 2004 - 2007

Wyszczególnienie	Małżeństwa zawarte	Małżeństwa rozwiązane			
		ogółem	przez śmierć		przez rozwód
			męża	żony	
2004 r.	4 618	5 696	2 995	1 163	1 538
2005 r.	4 969	6 021	3 060	1 113	1 848
2006 r.	5 598	6 273	3 063	1 119	2 091
2007 r.	5 856	6 074	3 059	1 145	1 870

Na przestrzeni ostatnich lat można zaobserwować tendencję wzrostową w liczbie rozwodów, poza rokiem 2007, kiedy to po raz pierwszy od lat zanotowano spadek liczby rozwodów w porównaniu z rokiem poprzednim.

W związku z tym, iż brak pracy lub niewystarczająca liczba ofert pracy mają zasadniczy wpływ na zjawisko ubóstwa, zagrożone są nim przede wszystkim osoby, które zostały wyparte z rynku pracy na skutek bezrobocia. Na koniec 2008 roku w województwie opolskim było zarejestrowanych 35 698 bezrobotnych. Jednakże począwszy od listopada 2008 r. poziom bezrobocia w województwie opolskim po okresie spadku zaczął systematycznie wzrastać. Według stanu na koniec czerwca 2009 r. zarejestrowanych było 40 586 bezrobotnych. Tabela poniżej prezentuje liczbę bezrobotnych oraz stopę bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa.

Tabela 8. Bezrobocie w woj. opolskim w okresie od 2007 r. do 30 czerwca 2009 r.

Powiaty	Liczba bezrobotnych			Stopa bezrobocia w %		
	2007 r.	2008 r.	30 czerwca 2009 r.	2007 r.	2008 r.	30 czerwca 2009 r.
brzeski	6 566	5 270	5 601	20,8	17,2	18,0
głubczycki	2 455	2 177	2 390	14,2	12,6	13,6
kędzierzyńsko-kozielski	4 309	3 040	3 674	12,1	8,8	10,5
kluczborski	2 935	2 450	2 730	13,7	11,4	12,4
krapkowicki	2 222	2 068	2 361	9,3	8,5	9,6
namysłowski	2 415	1 926	2 387	16,6	12,9	15,4
nyski	7 742	6 416	7 143	16,6	14,0	15,3
oleski	1 599	1 400	1 811	6,8	5,8	7,4
opolski grodzki	3 670	3 047	3 563	5,4	4,4	5,2

opolski ziemski	3 917	3 147	3 979	10,7	8,5	10,5
prudnicki	3 143	2 608	2 583	16,0	13,6	13,5
strzelecki	2 365	2 149	2 364	11,3	9,9	10,7
województwo	43 338	35 698	40 586	12,0	9,9	11,2

Pod względem wielkości wskaźnika natężenia bezrobocia Opolszczyzna zajmuje 8 miejsce w kraju. Cechą charakterystyczną zjawiska bezrobocia w województwie opolskim jest znaczne zróżnicowanie terytorialne. Na koniec czerwca 2009 r. stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach wahała się od 5,2% w powiecie opolskim grodzkim do 18,0% w powiecie brzeskim. Od lat najtrudniejsza sytuacja ma miejsce w powiatach brzeskim, namysłowski, nyskim, głubczyckim i prudnickim. Szczególnie trudną sytuację powrotu do pracy posiadają osoby długotrwale bezrobotne. Według zmian wprowadzonych w 2005 r. za osoby długotrwale bezrobotne należy uważać bezrobotnych, którzy w ciągu ostatnich 24 miesięcy przez okres minimum 12 miesięcy posiadali status osoby bezrobotnej. Na koniec czerwca 2009 r. w województwie opolskim takich osób było 15 695, co stanowiło 38,7% ogółu bezrobotnych. Biorąc pod uwagę dane dotyczące bezrobocia w środowisku osób niepełnosprawnych, to według informacji otrzymanych z powiatowych urzędów pracy, w naszym regionie na koniec grudnia 2008 r. zarejestrowane były 1 723 osoby niepełnosprawne (5,6 % ogółu bezrobotnych).

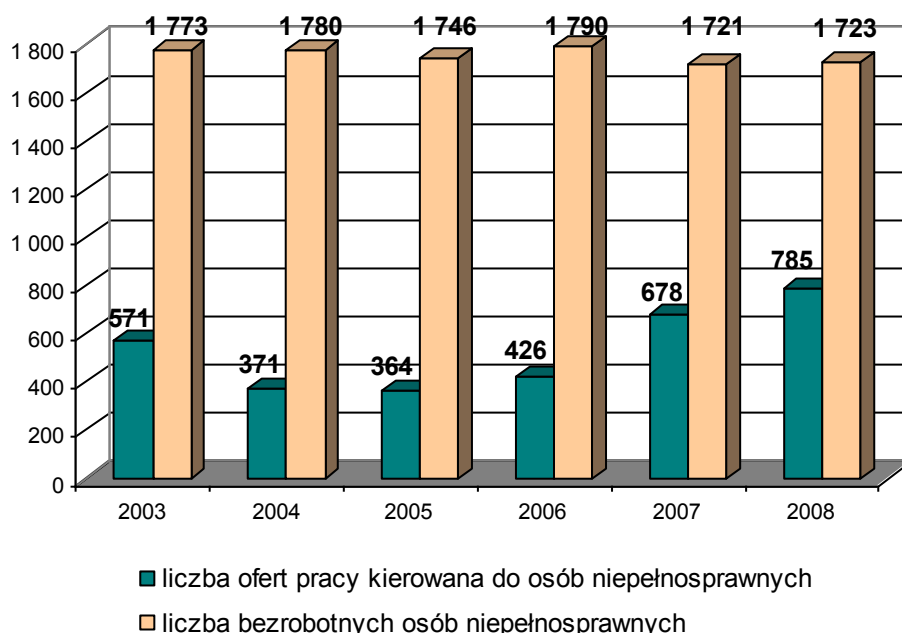
Tabela 9. Liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w latach 2003 - 2008

Powiaty	Liczba bezrobotnych niepełnosprawnych						Dynamika 2003/2008
	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.	2007 r.	2008 r.	
brzeski	380	414	350	323	325	279	73,4
głubczycki	90	99	87	96	107	107	118,8
kędzierzyńsko – kozielski	142	164	181	195	179	209	147,2
kluczborski	139	136	121	110	107	124	89,2
krapkowicki	65	60	63	61	64	75	115,4
namysłowski	144	134	118	119	113	132	91,6
nyski	277	229	253	299	232	244	88,1
oleski	59	63	67	69	51	60	101,7
opolski (grodzki i ziemski)	307	306	305	329	335	272	88,6
prudnicki	65	65	88	81	98	109	167,7
strzelecki	105	110	113	108	110	112	106,7
województwo	1 773	1 780	1 746	1 790	1 721	1 723	97,2

Dla przybliżenia sytuacji osób niepełnosprawnych na lokalnym rynku pracy posłużyć się można liczbą niepełnosprawnych bezrobotnych zarejestrowanych

w urzędach pracy, jak również liczbą ofert pracy skierowanych do tej grupy – dane za lata 2003 - 2008 przedstawia wykres 4.

Wykres 4. Liczba ofert pracy kierowanych do niepełnosprawnych osób bezrobotnych w latach 2003 - 2008

Według otrzymanych zestawień dotyczących ofert pracy dla osób niepełnosprawnych w 2008 roku najbardziej poszukiwanymi pracownikami były osoby mogące pracować m. in. w następujących zawodach: pracownik ochrony, sprzątaczką, sprzedawca, robotnik gospodarczy, portier, dozorca, magazynier, pracownik administracyjny, szwaczka, krawcowa.

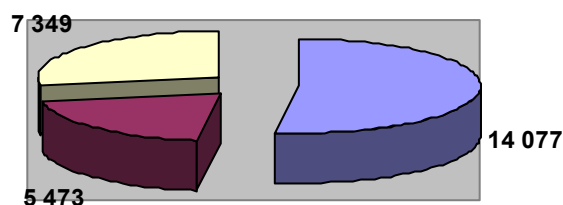
Na potrzeby osób długotrwale bezrobotnych, które zaliczają się do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym bądź wykluczonych społecznie, odpowiadają cele i priorytety ekonomii społecznej. Z nowych form organizacyjnych gospodarki społecznej na Opolszczyźnie działają, m. in. 4 spółdzielnie socjalne (Byczyna, Strzelce Opolskie, Kędzierzyn-Koźle, Nysa), 2 Centra Integracji Społecznej (Byczyna, Strzelce Opolskie), 2 Zakłady Aktywności Zawodowej (Opole, Branice), 12 klubów integracji społecznej. Do grona podmiotów gospodarki społecznej należy zaliczyć również 26 Zakładów Pracy Chronionej oraz organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy i integracji społecznej

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. w województwie opolskim było 289,1 tys. rodzin, z tej liczby 55,5 tys. to rodziny niepełne (19,2% ogółu rodzin). Wśród rodzin niepełnych 29,2 tys., tj. 52,6% posiadało na utrzymaniu

dzieci do 24 roku życia. Wyniki spisu wykazały, że w rodzinach było 399,3 tys. dzieci. Na utrzymaniu rodzin było 290,3 tys. dzieci w wieku poniżej 25 lat. Rodziny z jednym dzieckiem do 24 lat pozostającym na utrzymaniu stanowiły 46,5%, z dwójką dzieci – 36,4%, a z trojgiem lub większą liczbą dzieci – 17,1%.

Na podstawie sprawozdawczości MPIPS-03 wynika, iż w 2008 r. pomocą społeczną w województwie opolskim objętych było 32 585 rodzin, co stanowi ok. 11% ogółu rodzin w regionie. Ponad 43% rodzin korzystających ze wsparcia stanowią rodziny z dziećmi, 22,5% rodziny emerytów i rencistów a 17% rodziny niepełne.

Wykres 5. Struktura rodzin objętych pomocą w 2008 r.

■ rodziny z dziećmi ■ rodziny niepełne □ rodziny emerytów i rencistów

Od lat wiodącym powodem przyznawania pomocy jest bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego. W 2008 r. pomoc z tego tytułu otrzymało 4 717 rodzin, w tym 67% to rodziny niepełne a 32,5% rodziny wielodzietne.

Rodzinom mającym trudności w wypełnianiu swoich zadań przysługuje pomoc w formie poradnictwa rodzinnego, terapii rodzinnej i pracy socjalnej. Zadania z zakresu opieki rodzicielskiej dla dzieci jej pozbawionych lub niedostosowanych społecznie realizują powiaty. Zobowiązane są one do zapewnienia opieki i wychowania w formie zastępczej opieki rodzinnej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

W 2008 r. w powiatowych centrach pomocy rodzinie zarejestrowano 1 239 rodzin zastępczych, które utrzymały pomoc pieniężną na bieżące utrzymanie 1 797 dzieci, w tym było:

- 1033 rodzin spokrewnionych z dzieckiem (1 332 dzieci),
- 206 rodzin niespokrewnionych z dzieckiem (384 dzieci).

Na terenie województwa opolskiego funkcjonuje ogółem 18 placówek opiekuńczo-wychowawczych (stan na 31.12.2008 r.), w których dzieci pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej mają zapewnioną całodobową opiekę, w tym:

- **13 placówek socjalizacyjnych** (domów dziecka), które zapewniają całodobową opiekę i wychowanie dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodzicielskiej, dla których nie znaleziono rodzinnej opieki zastępczej,
- **1 placówka rodzinna** (Rodzinny Dom Dziecka „Bona Familia w Ozimku), zapewniająca dzieciom częściowo lub całkowicie pozbawionym opieki rodziców całodobową opiekę i wychowanie w warunkach zbliżonych do domu rodzinnego, do czasu powrotu dziecka do rodziny, umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej lub jego usamodzielnienia,
- **3 placówki wielofunkcyjne** (Pogotowie Opiekuńcze w Opolu, Pogotowie Interwencji Społecznych w Nysie, Dom Dziecka w Turawie), łączące działania interwencyjne, socjalizacyjne i inne na rzecz pomocy dziecku i rodzinie,
- **1 placówka interwencyjna** (Placówka Interwencyjna „Gniazdo” w Głubczycach) przyjmująca dzieci do 11 roku życia, przygotowująca diagnozę stanu psychofizycznego dziecka i rodziny, w celu ustalenia czy dziecko może wrócić do rodziny, czy też konieczne jest zapewnienie opieki instytucjonalnej, pobyt w placówce nie powinien być dłuższy niż 3 miesiące.

W ww. placówkach przebywało ogółem **607 dzieci** na **612 miejsc** (stan na 31.12.2008 r.), z tego:

- 464 dzieci w placówkach o profilu socjalizacyjnym,
- 118 dzieci w placówkach o profilu wielofunkcyjnym,
- 21 dzieci w placówkach o profilu interwencyjnym,
- 4 dzieci w placówce o profilu rodzinnym.

Do najważniejszych przyczyn umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej należą:

- dysfunkcje środowiska rodzinnego spowodowane uzależnieniami psychofizycznymi (np. alkoholizm rodziców),

- bezradność opiekuńczo-wychowawcza (zaniedbywanie dzieci, niezaradność życiowa, pobyt w zakładzie karnym),
- trudna sytuacja materialno - bytowa (wynikająca z braku stałej pracy, długotrwałego bezrobocia, złych warunków mieszkaniowych),
- przemoc w rodzinie,
- śmierć rodziców.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu przeprowadził badania socjologiczne dotyczące zjawiska eurosieroctwa w województwie opolskim, tj. pozostawiania w Polsce dzieci przez wyjeżdżających do pracy za granicę jednego lub oboje rodziców. W skali województwa sytuacja taka dotyczy 9 666 dzieci. Jest to szacunkowa liczba eurosierot, gdyż jednostki organizacyjne pomocy społecznej a także placówki oświatowe, które uczestniczyły w badaniach, często nie są informowane o tego typu zdarzeniach. Szczegółowe informacje odnośnie liczby eurosierot w podziale na poszczególne powiaty zawarte są w tabeli 10.

Tabela 10. Liczba eurosierot w poszczególnych powiatach województwa opolskiego w roku 2008

Powiaty	Liczba dzieci pozostawionych przez rodziców, wyjeżdżających za granicę		
	Nieobecność jednego rodzica	Nieobecność obojga rodziców	Ogółem
brzeski	501	84	585
głubczycki	213	32	245
kędzierzyńsko - kozielski	864	63	927
kluczborski	637	78	715
krapkowicki	985	47	1032
namysłowski	532	35	567
nyski	1244	141	1385
oleski	721	53	774
opolski grodzki	501	94	595
opolski ziemski	1408	91	1499
prudnicki	367	35	402
strzelecki	837	103	940
województwo	8 810	856	9 666

Największe natężenie zjawiska eurosieroctwa występuje w powiecie opolskim ziemskim - 1 499 dzieci, następnie w powiecie nyskim - 1 385 dzieci oraz

krapkowickim - 1 032 dzieci. Najmniej eurosierot występuje w powiatach: głubczyckim – 245, prudnickim - 402 i namysłowskim – 567.

Zdecydowanie najczęściej migruje jeden z rodziców – 91,4% wszystkich przypadków. Pozostałe 8,6% przypadków dotyczy sytuacji, w której za granicą przebywają oboje rodzice.

Migracja zarobkowa ma głównie na celu polepszenie sytuacji bytowej w rodzinie. W wyniku przeprowadzonych badań można zauważyć, iż jest ona również źródłem dysfunkcji rodziny. W skrajnych przypadkach jest powodem umieszczania dzieci w rodzinach zastępczych oraz w placówkach opiekuńczo – wychowawczych. W latach 2006 - 2007 i w I półroczu 2008 r. z powodu nieobecności rodziców spowodowanej wyjazdami zarobkowymi na terenie naszego województwa ustanowiono 30 rodzin zastępczych dla 49 dzieci w wieku od 3 - 17 lat. W analogicznym okresie z tego samego powodu 18 dzieci w wieku od 3 -17 lat zostało umieszczonych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych.

W województwie opolskim systematycznie zmniejsza się liczba przedszkoli, natomiast liczba żłobków, po okresie spadku, od kilku lat utrzymuje się na stałym poziomie. Organizowanie opieki nad dzieckiem w żłobkach oraz placówkach wychowania przedszkolnego jest jednym z najważniejszych instrumentów polityki rodzinnej ułatwiających godzenie obowiązków rodzinnych z zawodowymi. Poza tym placówki te pełnią bardzo ważną rolę w zakresie wyrównywania szans dla dzieci z ubogich i problemowych rodzin.

Tabela 11. Liczba żłobków i przedszkoli w województwie opolskim w latach 2004 -2007

Wyszczególnienie	Żłobki	Oddziały żłobkowe	Przedszkola	Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych
2004/2005	14	11	372	109
2005/2006	13	10	364	110
2006/2007	13	10	354	114
2007/2008	13	10	341	116

W jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej województwa opolskiego według danych MPiPS – 03 za 2008 r. zatrudnionych jest łącznie 3 392 osoby z tego:

- 1 190 w ośrodkach pomocy społecznej,
- 145 w powiatowych centrach pomocy rodzinie,
- 1 560 w domach pomocy społecznej,
- 312 w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- 12 w ośrodkach adopcyjno-opiekuńczych,
- 19 w ośrodkach interwencji kryzysowej,
134 w ośrodkach wsparcia (środowiskowych domach samopomocy, dziennych domach pobytu, noclegowniach),
- 12 w Wydziale Polityki Społecznej Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu,
- 8 w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Opolu.

W ośrodkach pomocy społecznej w województwie opolskim na stanowisku pracownik socjalny zatrudnionych jest ogółem 389 osób (stan na 30.06.2009 r.). W grupie tej przeważają osoby z wykształceniem średnim zawodowym posiadające dyplom studium dla pracowników socjalnych lub kolegium służb społecznych (163 osób) oraz pracownicy z wykształceniem wyższym kierunkowym magisterskim (127 osób). W analizowanym okresie 64 osoby podnoszą kwalifikacje zawodowe, stanowi to 17% ogółu zatrudnionych. Chęć podjęcia nauki w latach 2009 - 2010 zadeklarowało 73 pracowników socjalnych (19%).

III. Kierunki działań

1. Wsparcie osób niepełnosprawnych

1.1 Wprowadzenie

Osoby niepełnosprawne w życiu codziennym napotykają na wiele barier, które nie pozwalają na pełne zaspokojenie ich praw oraz na realizację potrzeb społecznych i zawodowych. Niepełnosprawność na wskutek uprzedzeń i stereotypów, które funkcjonują w społeczeństwie, marginalizacji społecznej spowodowanej także poprzez bariery komunikacyjne w dużej mierze utrudnia uzyskanie pracy, wykształcenia, samorealizacji osób niepełnosprawnych. Polityka społeczna wobec osób niepełnosprawnych powinna zatem uwzględniać wiele

d dziedzin życia społeczno – gospodarczego i realizować kompleksowe działania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej tej grupy osób. Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku umożliwiło wprowadzenie wielu zmian w zakresie dostosowania do zasad i standardów unijnych polskiego prawa, a tym samym do pełniejszego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym. Podstawą prawną działań na rzecz osób niepełnosprawnych, realizowanych w oparciu o niniejszy program jest ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, gdzie określono zadania samorządu województwa, których głównym celem jest wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych, przeciwdziałanie ich wykluczeniu społecznemu oraz pomoc w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych.

1.2 Cele strategiczne

1. Kształtowanie świadomości społecznej wobec niepełnosprawności.
2. Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałanie ich wykluczeniu społecznemu.
3. Integracja i aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych.

1.2.1 Cel strategiczny: Kształtowanie świadomości społecznej wobec niepełnosprawności

Kształtowanie świadomości społeczeństwa na temat osób niepełnosprawnych, ich praw, potrzeb, możliwości, a także udziału w życiu społecznym jest istotnym czynnikiem w procesie wyrównywania szans osób niepełnosprawnych. Wzrost świadomości społeczeństwa na temat niepełnosprawności sprzyja integracji społecznej osób niepełnosprawnych i przeciwdziałaniu ich wykluczeniu społecznemu. Jednocześnie ważnym procesem jest wzrost świadomości samych osób niepełnosprawnych dotyczącej praw i obowiązków umożliwiających im pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

Cele szczegółowe

1. Wzrost świadomości społeczeństwa na temat niepełnosprawności.
2. Przeciwdziałanie marginalizacji i dyskryminacji osób niepełnosprawnych.

3. Upowszechnianie problematyki dotyczącej osób niepełnosprawnych – ich praw, potrzeb, możliwości i udziału w życiu społecznym.
4. Inicjowanie działań profilaktycznych, promocyjnych i informacyjnych dotyczących osób niepełnosprawnych.
5. Promowanie aktywności społecznej osób niepełnosprawnych.

Zadania

- współpraca w organizowaniu konferencji, szkoleń, imprez integracyjnych,
- promowanie twórczości artystycznej osób niepełnosprawnych,
- współpraca z samorządami, organizacjami pozarządowymi i mediami w zakresie działań na rzecz osób niepełnosprawnych.

1.2.2 Cel strategiczny: Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Integracja zawodowa i społeczna osób zaliczonych do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym stanowi jedno z największych wyzwań dla polskich instytucji zajmujących się szeroko rozumianą polityką społeczną. Jest to związane z narastającym zjawiskiem pauperyzacji społeczeństwa, ze zjawiskiem długotrwałego bezrobocia oraz brakiem dostosowania osób z grup szczególnego ryzyka do potrzeb rynku pracy. Na szczególne ryzyko narażone są przede wszystkim osoby niepełnosprawne, długotrwale korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, które pomimo podejmowanych wysiłków nie są w stanie samodzielnie przezwyciężyć trudności życiowych, znaleźć zatrudnienia i usamodzielnić się. Potrzebują one kompleksowego wsparcia, stworzenia warunków do integracji ze społeczeństwem i pomocy w przezwyciężeniu problemów, którymi są obarczone.

Cele szczegółowe

1. Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do kształcenia i podnoszenia kwalifikacji.
2. Ograniczenie zjawiska marginalizacji społecznej i przygotowanie osób niepełnosprawnych narażonych na wykluczenie społeczne do aktywnego życia społecznego i zawodowego.

3. Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

Zadania

- wspieranie działań zmierzających do likwidacji barier funkcjonalnych – architektonicznych, transportowych i w komunikowaniu się,
- dofinansowywanie robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych,
- dofinansowywanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej,
- dostosowywanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- promowanie i wspieranie działań w sprawach dotyczących podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji osób niepełnosprawnych,
- wspieranie działań związanych z tworzeniem i działalnością ośrodków szkoleniowo – rehabilitacyjnych,
- prowadzenie badań dotyczących problematyki osób niepełnosprawnych,
- prowadzenie działań w ramach programów PFRON, w szczególności programu „Wyrównywanie Różnic Między Regionami”, w tym dofinansowanie wyposażenia obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w sprzęt rehabilitacyjny,
- prowadzenie działań na rzecz osób niepełnosprawnych finansowanych ze środków unijnych i z innych środków przeznaczonych na ten cel,
- współpraca z organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych, w tym wsparcie finansowe w ramach organizowanego corocznie otwartego konkursu ofert ze środków PFRON pozostających w dyspozycji Samorządu Województwa Opolskiego.

1.2.3 Cel strategiczny: Integracja i aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych

Z analizy danych wynika, że osoby niepełnosprawne są obecne na rynku pracy w stopniu daleko niewystarczającym. Niski poziom wykształcenia w sposób bezpośredni przekłada się na wysokie bezrobocie, szczególnie długotrwałe. Niewielki

też jest w tej grupie odsetek osób korzystających ze szkoleń i przekwalifikowania zawodowego. Na przeszkodzie w uzyskaniu pracy przez te osoby stoją też uprzedzenia i stereotypy. Wiedza pracodawców, zarówno w zakresie rozwiązań prawnych wspierających zatrudnianie osób niepełnosprawnych, jak też problemów wynikających z niepełnosprawności jest zdecydowanie niewystarczająca. Zmiana stosunku pracodawców i pełnosprawnych pracowników do osób niepełnosprawnych jest jednym z warunków procesu wyrównywania szans i integracji zawodowej.

Cele szczegółowe

1. Promowanie i wspieranie zatrudniania osób niepełnosprawnych na chronionym i otwartym rynku pracy.
2. Pomoc osobom niepełnosprawnym w przystosowaniu się i funkcjonowaniu na rynku pracy.

Zadania

- monitoring rynku pracy osób niepełnosprawnych w województwie opolskim,
- wspieranie elastycznych i alternatywnych form zatrudnienia osób niepełnosprawnych (telepraca, praca na żądanie, praca na telefon),
- wspieranie pracodawców tworzących i utrzymujących miejsca pracy osób niepełnosprawnych w ramach programów, w tym ze środków PFRON,
- udzielanie wsparcia organizacjom pożytku publicznego, które zajmują się organizowaniem miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych,
- prowadzenie poradnictwa i szkoleń osób niepełnosprawnych w celu zwiększenia ich aktywności zawodowej, podniesienia kwalifikacji,
- tworzenie i aktualizacja baz danych dotyczących niepełnosprawności (m. in. osób niepełnosprawnych, służb, instytucji i organizacji działających na rzecz tych osób, infrastruktury i jej przystosowania),
- wspieranie, w tym finansowe i rzeczowe inicjatyw lokalnych w zakresie szerzenia dobrych praktyk.

2. Opieka nad dzieckiem i rodzina

2.1 Wprowadzenie

Rodzina jest podstawową grupą społeczną ze względu na szereg istotnych funkcji, które spełnia na rzecz społeczeństwa. Zaspokaja równocześnie istotne potrzeby swoich członków. A zatem wypełnia dwojakiego rodzaju zadania: wobec społeczeństwa i wobec jednostek wchodzących w jej skład. Do najważniejszych należy stwarzanie podstaw ekonomicznych egzystencji rodziny i zabezpieczenie podstaw bytowych jej członków oraz zapewnienie ciągłości biologicznej społeczeństwa. Poza tym rodzina wywiera niebagatelny wpływ na kształtowanie się postaw, aspiracji życiowych, systemów wartości ludzkich osobowości, a przez to – kształtuje całość życia społecznego. Kształtowanie ładu społecznego opartego na poszanowaniu praw człowieka, akceptacji wartości rodziny, realizacji zasady pomocniczości i dbałości państwa o dobro wspólne – wymaga aktywnej polityki prorodzinnej państwa. Polityka prorodzinna ma na celu zapewnienie trwania i rozwoju rodziny oraz poszanowania należnych jej praw.

2.2 Cele strategiczne

1. Wspieranie rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu.
2. Wypracowanie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną w sytuacjach kryzysowych.
3. Rozwój opieki w środowisku jako alternatywa dla form instytucjonalnych.

2.2.1 Cel strategiczny: Wspieranie rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu

Aby rodzina mogła w prawidłowy sposób wypełniać swoje funkcje, niezwykle istotne znaczenie mają działania prewencyjne, których celem jest zapobieganie dysfunkcjom rodziny. W odniesieniu do pomocy rodzinie takie działania dotyczą najważniejszych struktur systemu usług socjalnych, które mają na celu zaspokajanie podstawowych potrzeb – zapewnienie opieki zdrowotnej, edukacji, pomocy socjalnej i godziwych warunków mieszkaniowych.

Do ważnych świadczeń i usług mających na celu wspieranie rodzin z dziećmi należą dodatki i zasiłki rodzinne, urlopy macierzyńskie, rodzicielskie i wychowawcze a także stosowna do występujących potrzeb liczba żłobków, przedszkoli. Ważnymi

instrumentami ułatwiającymi godzenie pracy zawodowej z życiem rodzinnym są elastyczne godziny pracy oraz urlopy przyznawane z przyczyn rodzinnych, na przykład z powodu choroby dziecka.

Istotnym elementem są działania edukacyjne zwiększające świadomość społeczną dotyczącą występujących problemów, które wywierają negatywny wpływ na właściwe funkcjonowanie rodziny, między innymi alkoholizm i narkomania rodziców, zaburzenia psychospołeczne, przemoc domowa, migracja zarobkowa jednego lub obojga rodziców, wykorzystywanie seksualne dzieci - problemy, które zaburzają rozwój dziecka i pogarszają jakość jego życia.

Innym, ważnym aspektem jest podnoszenie świadomości wśród profesjonalistów pracujących z dziećmi i rozwijanie ich kompetencji poprzez umożliwienie udziału w specjalistycznych szkoleniach.

Cele szczegółowe

1. Aktywna polityka prorodzinna polegająca na tworzeniu warunków sprzyjających powstawaniu rodzin – zawieraniu małżeństw i realizacji planów prokreacyjnych.
2. Tworzenie warunków sprzyjających umacnianiu więzi i trwałości rodziny.
3. Inicjowanie i promowanie działań zmierzających do ograniczenia negatywnych skutków *eurosieroctwa* poprzez:
 - wspieranie działań na rzecz rozwoju regionalnego rynku pracy (utrzymanie istniejących i tworzenie nowych miejsc pracy),
 - stały monitoring *eurosieroctwa* w województwie,
 - wzmacnianie działań pomocowych skierowanych do rodzin emigrantów (doskonalenie metod pracy socjalnej, inicjowanie zespołów interdyscyplinarnych diagnozujących sytuacje takich rodzin, inicjowanie kampanii informacyjnych i innych działań pomocowych),
 - udzielanie wsparcia organizacjom pozarządowym działającym na rzecz *eurosierot*.
3. Polepszanie jakości życia rodzin, w tym m. in. sytuacji materialnej.
4. Wzmacnianie finansowe, prawne i organizacyjne instytucji samorządowych, pozarządowych wspomagających rodzinę w realizacji jej zadań.
5. Zapewnienie opieki zdrowotnej, edukacji, pomocy socjalnej i godziwych warunków mieszkaniowych.

6. Działania edukacyjne zwiększające świadomość społeczną w zakresie występujących w rodzinie dysfunkcji.

7. Inicjowanie i promowanie samopomocowych form wspierania rodziny.

Zadania

- organizowanie konferencji, seminariów promujących wartości rodzinne,
- organizowanie kampanii społecznych aktywizujących środowisko lokalne na rzecz wspierania rodzin,
- propagowanie w mediach pozytywnych przykładów życia rodzinnego,
- stymulowanie rozwoju placówek opieki nad dzieckiem i rodziną,
- edukacja na rzecz promocji wielodzietności,
- prowadzenie badań dotyczących sytuacji społeczno – ekonomicznej rodziny oraz monitoringu.

2.2.2 Cel strategiczny: Wypracowanie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną w sytuacjach kryzysowych

Rodzinie mającej trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz dziecku z tej rodziny udziela się pomocy, w szczególności w formie poradnictwa rodzinnego, terapii rodzinnej, pracy socjalnej i zapewnienia dzieciom opieki i wychowania poza rodziną.

Większość dzieci narażonych na ryzyko instytucjonalizacji, tzn. przebywania w placówkach opiekuńczo – wychowawczych lub rodzinach zastępczych to ofiary złych warunków społecznych, rozpadu rodziny, ubóstwa, nałogów, braku umiejętności wychowawczych, zaburzeń psychologicznych i psychiatrycznych, problemów z zachowaniem oraz krzywdzenia i zaniedbywania. Środowiska te stwarzają ogromne zagrożenie dla dobra dzieci, ponieważ często wywodzą się z nich młodociani przestępcy, dzieci alkoholizujące się i narkotyzujące, mające poważne problemy z nauką a w konsekwencji nie potrafiące w dorosłym życiu odnaleźć się na rynku pracy.

Jako nowy problem pojawia się pozostawianie dzieci przez rodziców wyjeżdżających do pracy za granicę, czyli zjawisko „eurosieroctwa”. Jednakże zauważalny jest również brak podstawowych usług socjalnych i oferty pomocowej dla rodzin – usług, które powinny być świadczone przez jednostki samorządowe a także

funkcjonujące organizacje pozarządowe. Ich rozwój może w znacznej mierze przyczynić się do zniwelowania występujących w rodzinach dysfunkcji.

Żyjąca w ubóstwie rodzina to pod wieloma względami niesprzyjające środowisko socjalizacyjne. Skutkiem różnych niedoborów może być zagrożony rozwój biologiczny, intelektualny, społeczny i kulturalny dzieci. Jednym z wymiarów życia w biedzie jest niepewność, poczucie braku perspektyw, lęki i obawy o codzienność, jakie towarzyszą dorosłym członkom rodziny, a czego świadkiem, obserwatorem i uczestnikiem jest dziecko. Jeżeli rodzice dysponują niewystarczającymi środkami finansowymi, to bardzo szybko skutki tego negatywnego stanu rzeczy przenoszą się na dzieci. Wszelkie działania zapobiegające „dziedziczeniu” biedy, braku pracy, braku kwalifikacji i niskiego poziomu edukacji wymagają wzmocnienia, by przerwać zagrażające w kolejnych pokoleniach odtwarzanie się podobnej sytuacji.

W celu skuteczniejszego przeciwdziałania pojawiającym się i pogłębiającym kryzysom rodziny niezbędne jest stworzenie systemu, umożliwiającego rodzinie uzyskanie specjalistycznego wsparcia w formie poradnictwa i niezbędnej pomocy psychologicznej oraz prawnej a także wsparcie w postaci pomocy materialnej i rzeczowej. Działania skierowane do dzieci powinny odbywać się na zasadzie programów profilaktycznych w szkołach, zajęć terapeutycznych, działalności placówek opiekuńczo – wychowawczych, pomocy organizacji pozarządowych i wolontariuszy mającej na celu dostarczanie pozytywnych wzorców zachowań dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych, naukę prospołecznych wartościowych form spędzania czasu wolnego, organizowanie imprez plenerowych, pomoc w nauce szkolnej i niwelowaniu deficytów edukacyjnych, kształtowanie poczucia własnej wartości.

Usługi socjalne i wsparcie dla rodzin powinny stanowić integralną część działań prewencyjnych na rzecz dzieci zagrożonych instytucjonalizacją i przebywających w placówkach opiekuńczych. Rodzinie należy zapewnić wszelkie dostępne formy wsparcia, aby dopomóc jej w pokonaniu problemów.

Systematyczna i skuteczna praca socjalna z rodzinami niewydolnymi wychowawczo, rozwój poradnictwa rodzinnego, tworzenie placówek opiekuńczo – wychowawczych wsparcia dziennego mogą przynieść wymierne efekty w postaci zmniejszającej się liczby dzieci wymagających umieszczenia w rodzinach zastępczych i placówkach. Niezbędne jest także edukowanie społeczeństwa poprzez

opracowywanie i wdrażanie programów psychoedukacyjnych promujących prawidłowe relacje rodzinne oraz stała obecność problematyki rodzinnej w lokalnych mediach. Szczególną uwagę należy zwrócić na rodziny dotknięte zjawiskiem *eurosieroctwa* poprzez rozwój i doskonalenie form wsparcia, zwłaszcza w zakresie pomocy prawnej, specjalistycznego poradnictwa i pracy socjalnej.

Tak postawione przed pomocą społeczną zadania wymagają nowoczesnego systemu kształcenia kadry pomocy społecznej, opartego o interdyscyplinarne i wieloaspektowe podejście do problemów społecznych. Głównym celem takiego systemu kształcenia jest dążenie do poszukiwania dobrych rozwiązań programowych, które podnoszą kwestię konkretnych umiejętności.

Cele szczegółowe

1. Inicjowanie i wsparcie działań polegających na wczesnej profilaktyce rodzin w zakresie rozpoznawania dysfunkcji rodzin.
2. Pomoc rodzinom w sytuacjach kryzysowych, w tym rodzin dotkniętych zjawiskiem eurosieroctwa.
3. Wsparcie oraz realizacja programów i działań mających na celu kompleksową, interdyscyplinarną pomoc, w tym terapeutyczną skierowaną do rodzin problemowych, zagrożonych niedostosowaniem i dysfunkcjami społecznymi.
4. Wzmocnienie sieci poradnictwa rodzinnego.
5. Poprawa skuteczności i efektywności pracy socjalnej.
6. Rozwijanie różnych form współpracy pomiędzy instytucjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny.
7. Propagowanie nowatorskich rozwiązań w zakresie wsparcia rodzin problemowych.

Zadania

- wspieranie i stymulowanie działań samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie: profilaktyki i wczesnego interweniowania w rodzinach zagrożonych dysfunkcją, rozwoju sieci placówek interwencji kryzysowej (placówki poradnictwa, terapii i wsparcia, czasowego pobytu), tworzenia i rozwoju placówek opiekuńczo – wychowawczych wsparcia dziennego (świetlice i kluby środowiskowe, ośrodki wsparcia, ogniska

wychowawcze), w tym wsparcie finansowe organizacji pozarządowych w ramach organizowanego corocznie otwartego konkursu ofert,

- promowanie i wspieranie organizacji różnych form spędzania wolnego czasu dzieci i młodzieży (np. kolonii, półkolonii) połączonych z warsztatami na temat uzależnień, przemocy i agresji,
- zwiększenie dostępu do informacji poprzez utworzenie wojewódzkiej bazy danych zawierającej wykaz instytucji i organizacji działających na rzecz pomocy osobom potrzebującym wsparcia,
- popularyzowanie współpracy między instytucjami i organizacjami pozarządowymi udzielającymi pomocy dziecku i rodzinie,
- inicjowanie powstawania i rozwoju interdyscyplinarnych zespołów wspierających rodziny,
- przeprowadzenie badań dotyczących sytuacji rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym lub wykluczonych społecznie.

Cel 2.2.3 Cel strategiczny: Rozwój opieki w środowisku jako alternatywa dla form instytucjonalnych

Umieszczenie dziecka poza domem rodzinnym powinno być traktowane jako ostateczność. Oznacza to, że we wszystkich przypadkach należy dołożyć wszelkich starań, aby wesprzeć rodzinę i pomóc jej w rozwiązaniu problemów. Jeśli jednak konieczne okazuje się umieszczenie dziecka poza rodziną, trzeba uczynić wszystko, aby utrzymać więź między dzieckiem a jego biologicznymi rodzicami. Postawy i praktyki pracowników jednostek funkcjonujących w obszarze wsparcia dziecka i rodziny mogą wywierać istotny wpływ na proces umieszczania dzieci poza rodziną, na relację między dzieckiem a jego rodzicami. Praca socjalna z rodzicami dziecka powinna być kontynuowana także po zabraniu dziecka z domu, tak aby zwiększyć szanse jego powrotu do rodziny

Proces ewolucji placówek opiekuńczych charakteryzuje się dążeniem do deinstytucjonalizacji, restrukturyzacji opieki instytucjonalnej oraz doskonalenia środków prewencyjnych i alternatywnych form opieki. Najistotniejszym elementem tych przemian jest rosnące znaczenie opieki zastępczej jako alternatywy wobec instytucjonalizacji. Należy poszerzyć ofertę programów szkolenia rodzin zastępczych oraz budowanie systemu wsparcia tych rodzin w trakcie sprawowania opieki nad dziećmi i młodzieżą. Większą rolę powinny odgrywać rodziny zastępcze niespokrewnione, w tym także rodziny zawodowe niespokrewnione z dzieckiem

przejmujące funkcje pogotowia opiekuńczego, gotowe przyjąć dziecko w każdej chwili oraz rodziny zastępcze świadczące usługi specjalistyczne – zdolne przyjąć dziecko niepełnosprawne, przewlekłe chore, wymagające szczególnej opieki.

Szczególne znaczenie powinno mieć aktywizowanie i usamodzielnienie młodzieży opuszczającej rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo – wychowawcze. Młodzi ludzie rozpoczynający samodzielne życie, są narażeni na ogromne ryzyko, są przy tym grupą narażoną na społeczną marginalizację. Na ogół oczekuje się od nich że rozpoczną samodzielne życie w bardzo młodym wieku – dużo wcześniej niż ich rówieśnicy dorastający w rodzinach. Młodzi wychowankowie często nie mają wsparcia rodzinnego, albo mogą na nie liczyć w bardzo ograniczonym zakresie. Na ogół odznaczają się niskim poziomem wykształcenia, kompetencji społecznych i praktycznych umiejętności życiowych. Ich stan zdrowia fizycznego i psychicznego jest gorszy niż przeciętnie. Ponadto dzieci przyzwyczajone do życia w zbiorowości po opuszczeniu placówki często doświadczają samotności i poczucia wykluczenia społecznego. Dodatkowym źródłem trudności są problemy mieszkaniowe i kłopoty finansowe. Wejście wychowanków w dorosłe życie powinno być procesem wspieranym i monitorowanym. Pomoc osobom opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze i rodziny zastępcze powinna koncentrować się na następujących potrzebach:

- związki rodzinne i społeczne,
- umiejętności praktyczne oraz inne kompetencje niezbędne do samodzielnego życia,
- mieszkanie,
- kształcenie, szkolenia zawodowe i zatrudnienie,
- opieka zdrowotna,
- bezpieczeństwo finansowe.

Najbardziej pożądane skutki przynoszą konkretne działania mające na celu zapewnienie młodym ludziom odpowiednich warunków mieszkaniowych, doskonalenie umiejętności życiowych, dalsze kształcenie oraz umacnianie pozytywnego obrazu własnej osoby i integrację społeczną.

Istotne znaczenie posiada realizacja standardów opieki i wychowania w placówkach opiekuńczo – wychowawczych. Nowe środowisko życia dziecka powinno sprzyjać jego pełnemu uczestnictwu w życiu społecznym – między innymi

w zajęciach rekreacyjnych i kulturalnych. Należy dołożyć wszelkich starań, aby uniknąć wykluczenia społecznego i stygmatyzacji.

Cele szczegółowe

1. Wsparcie samorządów lokalnych w zakresie reintegracji rodziny poprzez tworzenie warunków do powrotu dziecka do rodziny.
2. Propagowanie działań na rzecz rozwoju pracy socjalnej z rodzinami naturalnymi.
3. Propagowanie rozwoju rodzinnych form opieki zastępczej, w szczególności placówek rodzinnych (rodzinnych domów dziecka) oraz niespokrewnionych z dzieckiem rodzin zastępczych.
4. Wsparcie jednostek samorządowych w zakresie standaryzacji placówek opiekuńczo – wychowawczych.
5. Promowanie działań polegających na wzmocnieniu efektywności procesu usamodzielniania wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych oraz usprawnieniu procedur adopcyjnych dla dzieci trwale odrzuconych przez swoich rodziców.

Zadania

- realizowanie kampanii informacyjnych w celu tworzenia rodzinnych domów dziecka, rodzin zastępczych pełniących funkcje pogotowia rodzinnego, tworzenia zawodowych rodzin zastępczych, w tym wielodzietnych i specjalistycznych,
- inicjowanie lokalnych form wsparcia dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych, mających na celu zapobieganie ich marginalizacji,
- wspieranie samorządów lokalnych w zakresie tworzenia zespołów interdyscyplinarnych do pracy z rodzinami i dziećmi w celu przygotowania planu opieki nad dzieckiem oraz monitorowania procesu opieki nad dzieckiem i pracy socjalnej z jego rodziną,
- przeprowadzenie badań dotyczących rodzinnej opieki zastępczej.

3. Wsparcie osób starszych

3.1 Wprowadzenie

Postępujące zmiany społeczno – ekonomiczne, coraz szybszy postęp techniczno – informatyczny, wzrost stopy życiowej ludności, rozwój i osiągnięcia medycyny, przyczyniają się do wydłużenia życia ludzkiego. Konsekwencją tego jest szybszy wzrost liczby osób w podeszłym wieku. Wzrastający udział osób starzejących się i starych (powyżej 65 roku życia) stwarza konieczność zainteresowania się właśnie tą grupą osób.

Obserwowany w większości krajów Unii Europejskiej proces starzenia się społeczeństw powoduje zwiększanie wydatków z budżetu państw na wsparcie osób starszych we wszystkich sferach ich życia (zdrowie, kultura, pomoc społeczna, itp.). Jednocześnie w zbyt małym stopniu jest dostrzegany potencjał tej grupy społecznej. Stworzenie odpowiedniego systemu wsparcia osób starszych adekwatny do lokalnych uwarunkowań ekonomicznych i społecznych, z pewnością pozwoli na pełne wykorzystanie zasobów doświadczenia między innymi zawodowego i społecznego, jakimi dysponują te osoby.

Polityka społeczna powinna służyć budowaniu pozytywnego wizerunku seniorów w społeczeństwie, poprawie ich statusu społecznego oraz dostępności do dóbr kultury i życia społecznego we wszelkich jego sferach. Pozwoli to na prowadzenie aktywnego i niezależnego życia przez wszystkie te osoby, które mają taką chęć i możliwości. Poza aktywizacją społeczną, konieczne jest również promowanie wolontariatu, jako alternatywnej dla pracy formy aktywności umożliwiającej zaangażowanie w życie społeczności, przynoszącej satysfakcję oraz poczucie bycia potrzebnym. Warto pokazywać, że osoba starsza nie tylko potrzebuje wsparcia, ale oferując bądź świadcząc pomoc, wiedzą i doświadczeniem może służyć innym. Na tej podstawie należy budować płaszczyznę do współpracy międzypokoleniowej.

Wzrastający udział ludności w wieku poprodukcyjnych powoduje wzrost obaw w zakresie zabezpieczeń w sferze społecznej i leczniczej ale otwiera również pewien zakres działań, które możemy nazwać procesem dostosowawczym do zmieniających się potrzeb mieszkańców regionu.

Uchwycenie zakresu potrzeb jak również dokonanie oceny obecnego stanu zaspokojenia najważniejszych aspektów z zakresu bezpieczeństwa, lecznictwa i pomocy społecznej umożliwi samorządom lokalnym skuteczniejsze wspieranie mieszkańców, którzy wraz z wiekiem będą oczekiwali konkretnych działań.

3.2 Cele strategiczne

1. Kształtowanie świadomości społecznej wobec starości.
2. Integracja i aktywizacja społeczna seniorów.
3. Wzmocnienie systemu usług społecznych, w tym usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych.

3.2.1 Cel strategiczny: Kształtowanie świadomości społecznej wobec starości

Kształtowanie świadomości społeczeństwa na temat osób starszych, ich praw, potrzeb, możliwości, a także udziału w życiu społecznym jest istotnym czynnikiem w procesie wyrównywania szans seniorów. Wzrost świadomości społeczeństwa na temat osób starszych sprzyja integracji społecznej seniorów a tym samym przeciwdziała ich wykluczeniu społecznemu. Konieczne jest podejmowanie i wspieranie inicjatyw na rzecz zwiększenia świadomości społecznej o procesie starzenia się i jego skutkach. Jednocześnie adaptacji do nowej sytuacji życiowej osób starszych będzie sprzyjało zwiększenie dostępu do informacji o przysługujących prawach, możliwościach, lokalnym środowisku.

Istotne znaczenie będzie miało przełamywanie utrwalonych stereotypów postrzegania seniorów jako osób biernych w życiu polityczno – społeczno – kulturalnym.

Cele szczegółowe

1. Promocja problematyki starości mająca na celu wzrost społecznej świadomości.
2. Inicjowanie samorządów lokalnych w zakresie prowadzenia działań promocyjnych i informacyjnych dotyczących seniorów.

Zadania

- organizowanie konferencji, imprez integracyjnych, kampanii społecznych na rzecz osób starszych,
- upowszechnianie wiedzy na temat starzenia się i jego konsekwencji,
- wsparcie instytucji pomocy i integracji społecznej w zakresie włączania osób starszych do działań na rzecz rozwoju środowiska lokalnego, w tym wsparcie

finansowe organizacji pozarządowych w ramach organizowanego corocznie otwartego konkursu ofert,

- współpraca z samorządami, organizacjami pozarządowymi i mediami w zakresie działań na rzecz osób starszych,
- przeprowadzenie badań dotyczących sytuacji życiowej osób starszych.

3.2.2 Cel strategiczny: Integracja i aktywizacja społeczna seniorów

Zasadnicze znaczenie w procesie edukacji dla dobrego przeżywania starości ma motywowanie ludzi do aktywności: tak fizycznej, jak i intelektualnej. W związku z tym, iż przemija dawny model spędzania starości przy licznej rodzinie, w gronie dzieci i wnuków, coraz częściej ludzie starsi realizują swoje potrzeby w grupach pozarodzinnych, w podobnym wieku, o podobnych zainteresowaniach jak: Kluby Seniora czy Uniwersytety III Wieku. Rozwój takich grup jest nowością współczesności, w której starsi mają więcej wolnego czasu i mniej obowiązków rodzinnych niż pokolenie ich rodziców, czy dziadków. Sprzyjanie tworzeniu organizacji działających na rzecz osób starszych jest alternatywą dla pełnowartościowego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym, umożliwia im samorealizację poprzez rozwój zainteresowań i tym samym pozwala uniknąć samotności.

Należy rozbudowywać infrastrukturę podnoszącą jakość życia osób starszych, umożliwiając im jak najpełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym, aktywne i atrakcyjne formy spędzania czasu wolnego.

Cele szczegółowe

1. Promowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego oraz uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym.
2. Opracowanie, publikacja i rozpowszechnianie informatora zawierającego spis istniejących instytucji i organizacji działających na rzecz osób starszych na terenie województwa opolskiego.
3. Wspieranie istniejących instytucji i organizacji dla seniorów oraz propagowanie idei powstawania nowych.
4. Promowanie wolontariatu, jako alternatywnej dla pracy formy aktywności umożliwiającej zaangażowanie seniorów w życie lokalnej społeczności.

Zadania

- współpraca z samorządami lokalnymi i organizacjami pozarządowymi w organizowaniu konferencji, imprez integracyjnych, w tym wsparcie finansowe organizacji pozarządowych w ramach organizowanego corocznie otwartego konkursu ofert,
- tworzenie stron i portali internetowych dotyczących problematyki osób starszych,
- wsparcie w zakresie tworzenia sieci placówek działających na rzecz osób starszych (m. in. rodzinne domy pomocy społecznej, dzienne domy pobytu, kluby, świetlice środowiskowe, mieszkania chronione).

3.2.3 Cel strategiczny: Wzmocnienie systemu usług społecznych, w tym usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych

Charakter problemów jakie spotykamy u seniorów jest ze swej natury w większości przypadków połączeniem dysfunkcji zdrowotnych, społecznych i ekonomicznych.

Zjawiskiem, które powinno budzić szczególny niepokój jest fakt, iż osoby, które przez całe swoje życie pracowały, w obliczu starości i choroby muszą martwić się o swój byt, mają trudności z zaspokojeniem podstawowych potrzeb i często nie mogą liczyć na pomoc.

Istniejący wzrost zapotrzebowania na zapewnienie opieki osobom starszym wymaga budowania środowiskowych grup wsparcia.

Pomoc społeczna winna pełnić także kluczową rolę w zakresie udzielania wsparcia informacyjnego dla osób starszych, ich rodzin oraz opiekunów, m. in. poprzez rozwój pracy socjalnej.

Cele szczegółowe

1. Wspieranie działań zmierzających do dostosowania systemu wsparcia do potrzeb starzejącego się społeczeństwa.
2. Wzmocnienie samorządów lokalnych w zakresie koordynacji działań podmiotów zajmujących się problematyką ludzi starszych w celu zaspokajania ich potrzeb.

3. Rozwój systemu opieki środowiskowej i instytucjonalnej dla osób starszych nie mogących samodzielnie funkcjonować.
4. Wspieranie lokalnych sieci wsparcia i działań samopomocowych.
5. Monitorowanie potrzeb osób starszych.

Zadania

- wsparcie samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie tworzenia i rozwoju sieci placówek działających na rzecz osób starszych (m. in. rodzinne, niepubliczne oraz prywatne domy pomocy społecznej, dzienne domy pobytu, świetlice środowiskowe, mieszkania chronione),
- podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników pomocy społecznej w zakresie potrzeb osób starszych,
- promocja dobrych praktyk,
- prowadzenie badań nt. sytuacji osób starszych,
- prowadzenie rejestru placówek działających na rzecz osób starszych,
- tworzenie lokalnych centrów informacji i doradztwa dla osób starszych i ich rodzin, opiekunów i specjalistów.

4. Rozwój przedsiębiorczości społecznej

4.1 Wprowadzenie

Instytucje gospodarki społecznej istnieją i działają w wielu krajach niezależnie od obowiązującego w nich systemu politycznego czy poziomu zamożności. Gospodarka społeczna odgrywa coraz większą rolę w funkcjonowaniu współczesnych społeczeństw. Poszczególne państwa coraz wyraźniej dostrzegają potencjał tego sektora w rozwoju społeczno-gospodarczym i polityce spójności. Możliwości, jakie stwarza gospodarka społeczna zostały dostrzeżone również przez władze Unii Europejskiej. Wynika to z faktu, że gospodarka społeczna w wielu krajach jest istotną siłą napędową rozwoju lokalnego i regionalnego. Niezmiernie ważne jest, że również środowisko biznesu zaczyna coraz częściej angażować się w działalność trzeciego sektora, okrywając nowe przestrzenie rynkowe w środowiskach osób najbardziej potrzebujących. Podejście biznesowe tylko pozornie kłóci się z regułami ekonomii społecznej, gdyż działalność na otwartym rynku wymaga

podobnego zaangażowania i kreatywności. Różnica dotyczy głównie możliwości generowania zysku, który jest głównym celem działania przedsiębiorstw komercyjnych. Natomiast podstawowym wyróżnikiem przedsięwzięć podejmowanych przez podmioty gospodarki społecznej jest nadrzędność celów społecznych nad celami ekonomicznymi. Gospodarka społeczna pozwala wykorzystać zasoby ludzkie w sposób komplementarny do sektora prywatnego i publicznego. Mówiąc szerzej: ekonomia społeczna wspomaga proces budowania społeczeństwa obywatelskiego. Gospodarka społeczna oparta jest na trzech głównych filarach: solidarności, partycypacji i samorządności. Obszarem działania gospodarki społecznej są zarówno stare, jak i nowe potrzeby społeczne. Aktualnie gospodarkę społeczną należy widzieć przede wszystkim w obszarze przedsiębiorczości rozumianej jako gotowość i umiejętność przyjmowania odpowiedzialności za swój los, a także w perspektywie obywatelskiego zaangażowania rozumianego jako przyjęcie współodpowiedzialności za wspólnotę. Polską strukturę podmiotów gospodarki społecznej tworzą obok stowarzyszeń, fundacji, organizacji spółdzielczych również nowe formy organizacyjne, tj. spółdzielnie socjalne, zakłady aktywności zawodowej, kluby integracji społecznej, centra integracji społecznej dla grup długotrwale wykluczonych z rynku pracy, warsztaty terapii zajęciowej oraz partnerstwa lokalne. Do podmiotów ekonomii społecznej zaliczają się również towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, banki spółdzielcze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo - kredytowe, fundusze poręczeń wzajemnych. Podmioty ekonomii społecznej (PES) często wykonują zadania, którymi firmy prywatne, głównie zastawione na zysk, nie są zainteresowane. Główne kierunki działania PES to produkcja i świadczenie różnorodnych usług społecznych oraz tworzenie miejsc pracy integrujących i pomagających w zatrudnieniu grup o najniższej pozycji na rynku pracy. Ich obszar działania obejmuje bardzo szeroki zakres, między innymi: ochronę socjalną, usługi społeczne, zdrowie, usługi finansowe, ubezpieczenia, produkcję rolną, sprawy konsumenckie, rzemiosło, mieszkalnictwo, szkolenia, edukację, kulturę, sport i rozrywkę.

Działalność podmiotów ekonomii społecznej wpisuje się w szereg priorytetów i politykę Unii Europejskiej, m. in.:

- przyczynia się do osiągnięcia spójności społecznej,
- sprzyja wzrostowi zatrudnienia,
- wspiera walkę z ubóstwem,
- zachęca do uczestnictwa w demokracji,

- angażuje obywateli w realne działania na rzecz poprawy ich sytuacji,
- usprawnia proces zarządzania,
- zapewnia stabilny rozwój lokalnego rynku pracy, a wraz z nim – dobrobytu całej społeczności.

4.2 Cele strategiczne

1. Stworzenie podstaw programowych i edukacyjnych dla spójnego rozwoju ekonomii społecznej w województwie opolskim.
2. Zwiększenie dostępu do zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej osób z grup szczególnego ryzyka zamieszkujących region województwa opolskiego.
3. Rozwijanie sektora ekonomii społecznej w regionie.

4.2.1 Cel strategiczny: Stworzenie podstaw programowych i edukacyjnych dla spójnego rozwoju ekonomii społecznej w województwie opolskim

Kumulacja negatywnych zjawisk, takich jak długotrwałe bezrobocie, skrajne ubóstwo i bezdomność powoduje konieczność wdrożenia nowych i bardziej skutecznych instrumentów, które byłyby dostosowane do poprawy sytuacji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Nowoczesne trendy w obszarze polityki społecznej oparte są na stosowaniu aktywnej formuły ekonomii społecznej polegającej na odejściu od pomocy doraźnej na rzecz większego usamodzielnienia tej grupy osób.

W związku z niewystarczającą bazą strukturalną, edukacyjną, informacyjno-promocyjną w sektorze ekonomii społecznej na Opolszczyźnie należy niezwłocznie podjąć działania ukierunkowane na wykształcenie i wypromowanie lokalnych liderów. Niezbędna przy tym jest zmiana podejścia do aktywnych form integracji zarówno przez przedstawicieli instytucji administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych, sektora prywatnego, a przede wszystkim klientów pomocy społecznej.

Proces kształcenia osób działających w sektorze ekonomii społecznej, jak i wspomagających ten sektor wymaga stworzenia podstaw programowych i edukacyjnych. Realizacja powyższego celu uwarunkowana jest słabą znajomością zasad funkcjonowania gospodarki społecznej w regionie. Skutkuje to często

spotykaną niechęcią wobec podejmowania działań inicjujących tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej.

Cele szczegółowe

1. Stworzenie opolskiego programu rozwoju ekonomii społecznej w regionie.
2. Stworzenie opolskiego międzysektorowego programu szkoleniowego nt. ekonomii społecznej.
3. Utworzenie partnerstwa regionalnego na rzecz rozwoju ekonomii społecznej.

Zadania

- powołanie panelu ekspertów ds. rozwoju ekonomii społecznej, zadaniem którego będzie opracowanie opolskiego modelu wdrażania ekonomii społecznej,
- identyfikacja i promocja dobrych praktyk w ramach akcji informacyjno-promocyjnej w regionie,
- powszechna działalność edukacyjna w obszarze ekonomii społecznej,
- zintegrowanie działań regionalnych instytucji, stowarzyszeń i organizacji na rzecz rozwiązywania problemów społecznych poprzez idee długofalowej współpracy na zasadzie partnerstwa.

4.2.2 Cel strategiczny: Zwiększenie dostępu do zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej osób z grup szczególnego ryzyka zamieszkujących region województwa opolskiego

Główną funkcją ekonomii społecznej jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Przy czym za grupy zagrożone wykluczeniem społecznym należy uznać m. in.: osoby długotrwale bezrobotne, niepełnosprawne, bezdomne, uzależnione i izolowane. Aktywizacja tej grupy poprzez włączenie w nurt rynku pracy przyczyni się do podniesienia spójności społecznej. Ponadto realizacja powyższego celu będzie uzupełnieniem działań, jakie podejmuje administracja publiczna. Ekonomia społeczna oferuje nowe podejście do problemu walki z bezrobociem wśród osób z grup szczególnego ryzyka, gdyż oferuje bardziej elastyczne rodzaje wsparcia, dostosowane do indywidualnych potrzeb odbiorców. Podmioty ekonomii społecznej z założenia są zorientowane na integrację społeczną przez aktywizację zawodową

i usamodzielnienie osób wykluczonych społecznie. Działalność taka oparta jest w głównej mierze na przygotowaniu ww. grupy do podjęcia zatrudnienia na otwartym rynku pracy, gdyż tylko wtedy można mówić o realnym powrocie do pełnego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej.

Cele szczegółowe

1. Zwiększenie aktywności zawodowej oraz zapewnienie równego dostępu do zatrudnienia osobom dyskryminowanym na rynku pracy.
2. Wspieranie aktywności zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i przygotowanie ich do wejścia i integracji na rynku pracy oraz do podwyższenia ich statusu zawodowego i społecznego.

Zadania

- specjalistyczne szkolenia i doradztwo z zakresu zakładania i prowadzenia podmiotów ekonomii społecznej,
- informacja i promocja aktywnych form uczestnictwa w działalności podmiotów ekonomii społecznej,
- uczestnictwo w indywidualnych programach zatrudnienia socjalnego,
- promocja wolontariatu na rzecz integracji osób z grup szczególnego ryzyka,
- organizacja konferencji, szkoleń promujących zatrudnienie w sektorze ekonomii społecznej,
- organizacja staży, praktyk oraz subsydiowanego zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej.

4.2.3 Cel strategiczny: Rozwijanie sektora ekonomii społecznej w regionie

Po okresie przemian społecznych i gospodarczych, które zaszły w Polsce w ostatnim dwudziestoleciu widać wyraźnie, że model państwa opiekuńczego nie stanowi remedium na rozwiązanie wielu problemów społecznych. Warto szukać nowych rozwiązań, które opierając się na mechanizmach samoorganizacji obywateli oraz rynku, będą alternatywą dla nadmiernie rozbudowanych, lecz mało efektywnych funkcji opiekuńczych państwa.

Korzyści płynące z działalności podmiotów gospodarki społecznej:

1. Gospodarka społeczna daje możliwości mobilizacji społeczności lokalnej, poprzez włączenie mieszkańców w działania na rzecz rozwiązywania problemów, które ich dotyczą. Dzięki temu wzrasta zaangażowanie społeczności lokalnej, która czuje się współodpowiedzialna za rozwój swojego regionu.
2. Podmioty gospodarki społecznej mogą być ważnym dostawcą usług, które ze względu na niską opłacalność nie cieszą się zainteresowaniem sektora komercyjnego. Powierzenie realizacji zadań publicznych obywatelskim podmiotom lokalnym może wpłynąć na wzrost efektywności ich realizacji.
3. Tworzenie podmiotów gospodarki społecznej w społecznościach, w których jest wysoki wskaźnik bezrobocia, przyczynia się do ograniczania problemu wykluczenia społecznego i wzrostu spójności społeczno - gospodarczej.
4. Gospodarka społeczna jest narzędziem pozwalającym na ograniczenie wydatków na świadczenia z pomocy społecznej oraz zasiłków dla bezrobotnych.
5. Działalność podmiotów gospodarki społecznej pozwala na zwiększenie udziału gminy w podatku PIT.
6. Dostawa różnego rodzaju dóbr i usług przez podmioty gospodarki społecznej przyczynia się do wzrostu konkurencyjności na lokalnym rynku.
7. Działalność podmiotów gospodarki społecznej przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców, poprzez zmniejszenie się skali występujących problemów społecznych, redukcję zjawiska bezrobocia.

Cele szczegółowe

1. Rozwój spółdzielczości socjalnej.
2. Reintegracja z rynkiem pracy osób z grup szczególnego ryzyka.
3. Realizacja przez podmioty ekonomii społecznej niezaspokojonych potrzeb społeczności lokalnych poprzez produkcję dóbr i usług (tradycyjnych usług opiekuńczych, jak i nowych przedsięwzięć ukierunkowanych na stymulowanie i zaspokojenie popytu na nowe usługi sąsiedzkie).
4. Produkcja dóbr i usług wymagających ekstensywnego zatrudnienia poprzez tworzenie podmiotów ekonomii społecznej o rynkowej orientacji, które jednocześnie respektują specyficzne potrzeby osób z grup szczególnego ryzyka.

Zadania

- doradztwo marketingowo-finansowe dla podmiotów ekonomii społecznej,

- rozwój systemu wsparcia na rzecz podejmowania zatrudnienia w ramach przedsiębiorstw społecznych,
- stworzenie infrastruktury prawno – ekonomiczno - organizacyjnej dla tworzenia i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych,
- stworzenie i wdrożenie modelowych rozwiązań przedsiębiorstw społecznych.

5. Kształcenie i szkolenie zawodowe kadr pomocy i integracji społecznej

5.1 Wprowadzenie

Jednym z zadań ustawowych samorządu województwa, wynikających z ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej jest organizowanie kształcenia, w tym prowadzenia publicznych szkół społecznych oraz szkolenia zawodowego kadry pomocy społecznej. Instytucją odpowiedzialną za kształcenie kadr w województwie jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu.

W związku z wejściem nowego okresu programowania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 pojawiła się potrzeba doskonalenia zawodowego kadr pomocy i integracji społecznej w zakresie stosowania nowoczesnych metod i narzędzi aktywizacji osób bezrobotnych, aktywnej pracy socjalnej oraz absorpcji środków Europejskiego Funduszu Społecznego na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej. W związku z tym, iż jednym z priorytetów PO KL jest promocja integracji społecznej należy skupić się na takich działaniach, które umożliwią podniesienie poziomu aktywności zawodowej i zatrudnienia, a także równego dostępu do zatrudnienia wszystkim osobom doświadczającym różnego rodzaju dyskryminacji na rynku pracy.

Działania podejmowane w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego kadr pomocy i integracji społecznej w województwie opolskim na lata 2010 – 2015 mają na celu stworzenie efektywnego, wieloaspektowego systemu wsparcia kadry jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w zakresie podnoszenia kwalifikacji i umiejętności zawodowych. Wsparcie odnosi się do organizowania kształcenia w zakresie nabywania umiejętności specjalistycznych niezbędnych na zajmowanych stanowiskach pracy, uzyskiwania stopni specjalizacji zawodowych pracowników socjalnych oraz możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych kadry pomocy społecznej poprzez udział w studiach licencjackich, magisterskich oraz podyplomowych w zakresie zarządzania instytucjami pomocy społecznej.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu jako jedyny w kraju ROPS posiada zgodę na prowadzenie specjalizacji I stopnia w zawodzie pracownik socjalny, którą prowadzi od 2002 r. Dotychczas kształcenie na ww. specjalizacji miało charakter odpłatny. W 2009 r. pozyskano środki na realizację szkolenia z komponentu centralnego (Priorytet I PO KL).

Regionalny system kształcenia kadry pomocy i integracji społecznej nie stwarza jednak możliwości uzyskania specjalizacji II stopnia z uwagi na brak uprawnionego podmiotu szkolącego. Celem ROPS w Opolu staje się więc stworzenie warunków do uzyskania tej kwalifikacji zawodowej, pozyskanie zewnętrznych środków na jej sfinansowanie oraz podjęcie starań w celu nadania uprawnień do szkolenia w zakresie II stopnia specjalizacji jednemu z podmiotów edukacyjnych funkcjonujących w regionie.

5.2 Cele strategiczne

1. Zwiększenie umiejętności kadr do prowadzenia profesjonalnej pracy socjalnej z rodziną i dzieckiem, z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym oraz wykluczonymi w zakresie ich aktywizacji społeczno-zawodowej.
2. Doskonalenie umiejętności metodycznych oraz społecznych kadry pomocy i integracji społecznej.
3. Stworzenie kompleksowego systemu kształcenia kadry pomocy i integracji społecznej w regionie.

5.2.1 Cel strategiczny: Zwiększenie umiejętności kadr do prowadzenia profesjonalnej pracy socjalnej z rodziną i dzieckiem, z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym oraz wykluczonymi w zakresie ich aktywizacji społeczno-zawodowej

Cele szczegółowe

1. Doskonalenie umiejętności metodycznych pracowników socjalnych w pracy z rodziną i dzieckiem.
2. Rozwój i doskonalenie umiejętności kadry kierowniczej w zakresie organizacji infrastruktury wspierającej rodzinę i dziecko.
3. Rozwój umiejętności w zakresie tworzenia lokalnych programów profilaktycznych, w tym z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

4. Doskonalenie umiejętności kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie możliwych do zastosowania form aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, w tym rozpoznawania specyficznych potrzeb różnych grup osób niepełnosprawnych oraz planowania ich kariery zawodowej.
5. Doskonalenie umiejętności kadry pomocy i integracji społecznej w zakresie nowoczesnych metod i narzędzi aktywizacji osób bezrobotnych.
6. Rozwój metod pracy kadry pomocy i integracji społecznej w aspekcie wdrażania projektów na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów społecznych.
7. Szkolenie lokalnych liderów w zakresie tworzenia i funkcjonowania różnych form zatrudnienia socjalnego.

Zadania

- ❑ organizowanie i prowadzenie cyklicznych szkoleń oraz warsztatów,
- ❑ organizowanie seminariów oraz konferencji tematycznych,
- ❑ organizowanie wizyt studyjnych z zakresu ekonomii społecznej.

5.2.2 Cel strategiczny: Doskonalenie umiejętności metodycznych oraz społecznych kadry pomocy i integracji społecznej

Cele szczegółowe

1. Podnoszenie jakości i stały rozwój metod pracy socjalnej z jednostką, rodziną, grupą oraz środowiskiem lokalnym.
2. Rozwój umiejętności oraz wiedzy w zakresie poprawy jakości opieki nad osobami starszymi, w tym kształcenia umiejętności prowadzenia pracy socjalnej w ramach usług opiekuńczych.
3. Promowanie działań polegających na zdobywaniu nowych kwalifikacji zawodowych – „Asystent osoby starszej”.
4. Promocja innowacyjnych form wsparcia skierowanych do rodzin dotkniętych negatywnymi skutkami migracji zarobkowych (eurosieroctwo).
5. Rozwój metod pracy socjalnej z osobami przebywającymi w instytucjonalnych formach opieki (osoby starsze, niepełnosprawne, dzieci).

6. Rozwój i doskonalenie umiejętności interpersonalnych kadry pomocy i integracji społecznej, kształtowanie właściwych kontaktów z klientami, współpracownikami oraz pracy w zespołach interdyscyplinarnych.

7. Doskonalenie umiejętności społecznych kadry pomocy i integracji społecznej ze szczególnym uwzględnieniem zjawiska wypalenia zawodowego

Zadania

- organizowanie i prowadzenie cyklicznych szkoleń oraz warsztatów,
- organizowanie seminariów oraz konferencji tematycznych.

5.2.3 Cel strategiczny: Stworzenie kompleksowego systemu kształcenia kadry pomocy i integracji społecznej w regionie

Cele szczegółowe

1. Umożliwienie pracownikom socjalnym nabywania stopni specjalizacji zawodowej I i II stopnia.

2. Stworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych kadry pomocy i integracji społecznej poprzez udział w studiach licencjackich, magisterskich oraz podyplomowych w zakresie zarządzania instytucjami pomocy społecznej i pokrewnych.

Zadania

- uzyskanie środków z Europejskiego Funduszu Społecznego na przeprowadzenie specjalizacji zawodowej II stopnia dla pracowników socjalnych oraz podnoszenie kwalifikacji kadry pomocy i integracji społecznej,
- podjęcie starań w celu nadania uprawnienia placówce szkolącej w zakresie II stopnia specjalizacji jednemu z podmiotów edukacyjnych funkcjonujących w regionie,
- organizowanie szkoleń w zakresie specjalizacji zawodowej pracowników socjalnych,

- współpraca z administracją rządową w zakresie organizacji studiów I i II stopnia oraz studiów podyplomowych.

6. Inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej

6.1 Wprowadzenie

Podstawą spójności społecznej jest odpowiednio zaprojektowana i wdrożona polityka społeczna, która jest realizowana na poszczególnych szczeblach administracyjnych. Polityka spójności zakłada m. in. współdziałanie różnych instytucji i podmiotów zajmujących się rozwiązywaniem szeroko pojętych problemów społecznych. W Polsce nadal nie można mówić o skutecznie prowadzonej polityce społecznej, a system pomocy społecznej, który jest jej elementem, wymaga udoskonalenia. Jednocześnie od kilku lat trwa proces decentralizacji kompetencji i środków przeznaczonych na realizację zadań z zakresu polityki społecznej, wspieranych przez programy operacyjne finansowane ze środków UE.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu został powołany do kreowania polityki społecznej na poziomie regionalnym, zatem celowym wydaje się rozszerzenie działań polegających na identyfikacji regionalnych problemów społecznych oraz informacji o instytucjach zajmujących się ich rozwiązywaniem. Działania te będą służyć głównie instytucjom z poziomu powiatowego i gminnego, czyli ośrodkom pomocy społecznej, powiatowym centróm pomocy rodzinie i innym jednostkom organizacyjnym gminy, powiatu i województwa. Projektowane działania zakładają realizację szeregu zadań, które należy traktować jako nierozłączne. Do zadań tych należą:

- wypracowanie i wdrożenie w ROPS w Opolu wystandaryzowanego narzędzia badawczego *bilans potrzeb pomocy społecznej*;
- stworzenie bazy danych o publicznych i niepublicznych podmiotach pomocy i integracji społecznej w regionie;
- zintegrowanie analiz regionalnych w zakresie integracji społecznej na poziomie krajowym;
- przeprowadzenie periodycznych szkoleń dla pracowników zajmujących się specjalistycznym doradztwem w ROPS w Opolu;

- przeprowadzenie szkoleń i seminariów adresowanych do radnych wojewódzkich oraz przedstawicieli jednostek administracji samorządowej i rządowej;
- podniesienie kwalifikacji, w tym umiejętności koordynacji i zarządzania pracownikami instytucji pomocy i integracji społecznej (np. wyjazdy studyjne, spotkania informacyjne);
- stworzenie Obserwatorium Integracji Społecznej w strukturze ROPS w Opolu. W ramach działalności OIS podjęte zostaną następujące badania i analizy:
 - ocena wielkości środków finansowych (samorządowych i rządowych) przeznaczonych na wypłatę świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej – w kontekście wskaźników zagrożenia ubóstwem w gminach województwa opolskiego;
 - zakres stosowania oraz ocena skuteczności projektów systemowych, realizowanych przez samorząd terytorialny w ramach PO KL, na rzecz aktywnej integracji;
 - działalność instytucji pomocy i integracji społecznej działających w obszarze aktywnej polityki społecznej w woj. opolskim (Kluby Integracji Społecznej, Centra Integracji Społecznej, Centra Aktywności Lokalnej, spółdzielnie socjalne, świetlice socjoterapeutyczne, ośrodki wsparcia itp.);
 - ewaluacja szkoleń prowadzonych przez ROPS w Opolu w ramach projektu systemowego PO KL, podnoszących kwalifikacje i umiejętności zawodowe kadry pomocy społecznej województwa;
 - współdziałanie instytucji publicznych działających w obszarze pomocy i integracji społecznej z organizacjami pozarządowymi, w zakresie przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu.

Kompleksowa realizacja tych zadań daje szansę na realną zmianę w realizowaniu polityki społecznej zarówno na poziomie lokalnym jak i w regionie.

6.2. Cel strategiczny

1. Monitorowanie i ocena efektywności działań z zakresu integracji i pomocy społecznej prowadzonych w regionie.

Cele szczegółowe

1. Prowadzenie badań społecznych.
2. Pomoc w opracowaniu lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych.
3. Informacja i promocja.
4. Stworzenie Biblioteki Integracji Społecznej.

Zadania

- diagnoza i monitorowanie zjawisk i problemów społecznych występujących w regionie,
- wypracowanie koncepcji jednorodnego narzędzia „bilans potrzeb pomocy społecznej”,
- stosowanie wypracowanego narzędzia „bilans potrzeb pomocy społecznej” oraz współdziałanie z gminami i powiatami we wdrażaniu tego narzędzia na poziomie lokalnym,
- identyfikacja potrzeb informacyjnych w obszarze pomocy i integracji społecznej w regionie,
- opracowanie metod i technik badawczych, które umożliwią prowadzenie cyklicznych badań i analiz,
- prowadzenie cyklicznych badań empirycznych (jakościowych i ilościowych) dotyczących wybranych obszarów integracji społecznej,
- monitoring realizacji wojewódzkiej strategii polityki społecznej,
- gromadzenie danych i informacji nt. problemów występujących w środowiskach lokalnych, które będą mogły być wykorzystywane w opracowywaniu lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych,
- wypracowanie wskaźników monitorowania gminnych i powiatowych strategii rozwiązywania problemów społecznych,
- upowszechnianie innowacyjnych i skutecznych rozwiązań w obszarze integracji społecznej,
- udoskonalenie funkcjonujących rozwiązań w zakresie wymiany i udostępniania informacji o pomocy i integracji społecznej i instytucjach z jej otoczenia,

- zbieranie i aktualizacja informacji na temat podmiotów pomocy i integracji społecznej działających na terenie województwa,
- upowszechnianie wyników badań prowadzonych w ramach OIS, m. in. poprzez zamieszczanie informacji na stronie internetowej,
- gromadzenie i udostępnianie elektronicznych wersji opracowań, raportów, publikacji, danych z obszaru pomocy i integracji społecznej,
- gromadzenie i udostępnianie informacji na temat projektów z obszaru pomocy i integracji społecznej realizowanych na terenie województwa,
- gromadzenie danych i informacji na temat zjawisk i problemów społecznych występujących w środowiskach lokalnych.

7. Grupy docelowe

1. Wszystkie rodziny z terenu województwa opolskiego.
2. Osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej zagrożone wykluczeniem społecznym bądź wykluczone społecznie.
3. Dzieci i młodzież pochodząca z rodzin dysfunkcyjnych.
4. Osoby w wieku poprodukcyjnym.
5. Osoby niepełnosprawne.
6. Instytucje zajmujące się osobami niepełnosprawnymi.
7. Pracodawcy.
8. Jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej.
9. Instytucje rynku pracy.
10. Służba zdrowia.
11. Placówki oświatowe.
12. Administracja publiczna.
13. Podmioty ekonomii społecznej.
14. Instytucje otoczenia ekonomii społecznej.
15. Organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe.

8. Realizatorzy Programu

1. Samorząd Województwa Opolskiego.

2. Jednostki samorządu terytorialnego.
3. Jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej.
4. Instytucje rynku pracy.
5. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.
6. Podmioty ekonomii społecznej.
7. Pracodawcy.
8. Organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe.
9. Ochrona zdrowia.
10. Placówki kulturalne i oświatowe.
11. Środowiska akademickie.

9. Finansowanie Programu

1. Środki z budżetu samorządów.
2. Środki z budżetu Państwa (programy rządowe).
3. Środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.
4. Środki Europejskiego Funduszu Społecznego.
5. Środki uzyskane z innych źródeł (w tym zagranicznych).

10. Spodziewane efekty realizacji Programu

Oczekiwany efektem realizacji Programu będzie poprawa warunków życia osób i rodzin w województwie opolskim, w tym szczególnie rodzin niewydolnych wychowawczo, rodzin emerytów i rencistów, osób niepełnosprawnych oraz osób mających trudności w integracji społecznej i zawodowej, zagrożonych wykluczeniem społecznym bądź wykluczonych społecznie.

Powyższy cel zostanie osiągnięty poprzez zapewnienie odpowiedniego wsparcia umożliwiającego przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych oraz godne warunki życia poprzez zwiększenie efektywności udzielanej pomocy na co bezpośredni wpływ będzie miał rozwój systemu kształcenia kadry pomocy i integracji społecznej oraz pozostałych służb funkcjonujących w obszarze polityki społecznej.

Istotne znaczenie ma również rozwój ekonomii społecznej. Potencjał, jaki tkwi w sektorze gospodarki społecznej sprzyja wzrostowi zatrudnienia przeciwdziałając tym samym ubóstwu osób i rodzin z grup defaworyzowanych na rynku pracy, w tym osób niepełnosprawnych.

Realizacja Programu powinna spowodować wzmocnienie rodziny w wypełnianiu jej funkcji oraz zmniejszenie liczby rodzin i środowisk dysfunkcyjnych. Istotnym zagadnieniem będzie także zmniejszenie różnic w poziomie życia dzieci i młodzieży m. in. za pomocą rozbudzenia potrzeb i aspiracji edukacyjnych oraz życiowych.

Realizacja celów zawartych w niniejszym Programie przyczyni się w sposób bezpośredni lub pośredni do stworzenia warunków dla szeroko rozumianej integracji społecznej i zawodowej dla osób, rodzin i środowisk, które własnym staraniem nie są w stanie przezwyciężyć trudnej sytuacji życiowej w jakiej się znalazły. Tym samym umożliwi to poprawę warunków życia w naszym regionie.

11. Ewaluacja

Skuteczność realizacji niniejszego Programu w dużej mierze uzależniona jest od jego monitorowania i dokonywania ocen i analiz następujących kwestii:

- **odpowiedniość (adekwatność):** do jakiego stopnia cele programu są odpowiednie do zmieniających się potrzeb i priorytetów na poziomie wojewódzkim?
- **efektywność:** w jaki sposób zasoby (wkład) zostały przetworzone na wyniki i rezultaty?
- **skuteczność:** do jakiego stopnia program przyczynił się do osiągnięcia jego szczegółowych i ogólnych celów?
- **użyteczność:** czy program przyczynił się do zaspokojenia potrzeb grup docelowych lub społecznych?
- **trwałość:** jakie są szanse, że zmiany (lub wytworzone dobra) będą trwałe po zakończeniu programu?

IV. Podsumowanie

Cele i zadania zawarte w *Wojewódzkim Programie Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2010 - 2015* umożliwiają polepszenie warunków życia w województwie opolskim, a tym samym pełniejszą integrację ze społeczeństwem osób, rodzin i środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym bądź wykluczonych społecznie, w tym osób niepełnosprawnych.

Opolszczyzna należy do regionów kraju, gdzie niekorzystne procesy demograficzne występują w szczególnym nasileniu. Odnosi się to zwłaszcza do

procesów migracji ludności w wieku produkcyjnym, a także starzenia się społeczeństwa regionu. Zatem szczególnie istotne znaczenie mają działania zmierzające do ograniczenia negatywnych skutków tych zjawisk, w tym m. in.:

- promowanie innowacyjnych form wsparcia skierowanych do rodzin migrujących zarobkowo poza granice naszego kraju,
- inicjowanie nowych form kształcenia (asystent osoby starszej),
- rozwijanie metod pracy socjalnej z osobami korzystającymi z pomocy w placówkach instytucjonalnych (z osobami starszymi, niepełnosprawnymi, dziećmi).

Poprzez wzmocnienie roli rodziny, poprawę sytuacji dzieci, młodzieży i osób starszych i niepełnosprawnych a także rozwój nowych form zatrudnienia województwo ma szansę być regionem, w którym będzie żyło się lepiej a tym samym może stać się atrakcyjnym w skali kraju miejscem do zamieszkania.

Istotne znaczenie w osiągnięciu powyższych zamierzeń ma stałe doskonalenie kadry pomocy i integracji społecznej, gdyż jedynie dobrze wykształcona i profesjonalnie przygotowana kadra jest w stanie sprostać potrzebom i wymaganiom współczesności.

Dodatkowym celem niniejszego Programu jest pobudzenie aktywności społeczności lokalnych, stanowiących podstawę społeczeństwa obywatelskiego.

Wsparcie instytucji i partnerów społecznych działających w obszarze pomocy i integracji społecznej poprawi skuteczność funkcjonowania tych podmiotów a tym samym zwiększy efektywność oferty pomocowej.

Zawarte w Programie działania korespondują z rozwiązaniami obowiązującymi w Unii Europejskiej, gdzie zasada pomocniczości uważana jest za jeden z głównych elementów kreujących nowoczesną politykę społeczną.

Powodzenie w realizacji Programu uwarunkowane jest w dużej mierze szeroką, merytoryczną współpracą wszystkich instytucji działających na rzecz osób potrzebujących wsparcia, jak również funkcjonujących organizacji pozarządowych, wspólnot lokalnych i grup wolontariuszy.